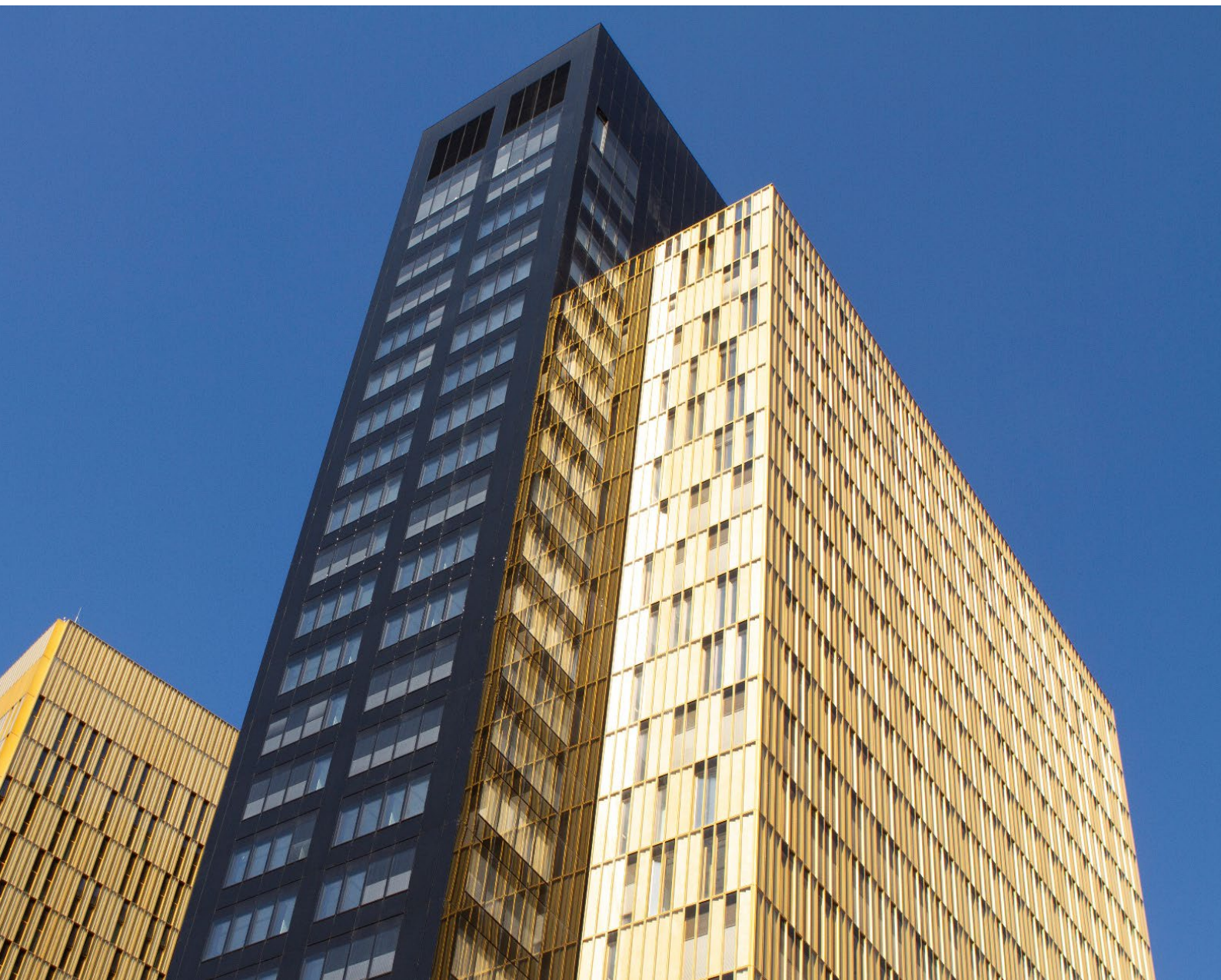

Teminis biuletenis

Ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl konkurencijos teisės
pažeidimų, atlyginimo pagal Direktyva (ES) 2014/104
nustatytą tvarką (*Private enforcement*)

Turinys

ĮŽANGINIS ŽODIS	4
NURODYTŲ TEISĖS AKTŲ SĄRAŠAS	6
I. DIREKTYVOS 2014/104 TAIKYMO SRITIS	7
1. Materialinė taikymo sritis.....	7
2. Taikymo laiko atžvilgiu sritis.....	13
2.1. Materialinės direktyvos nuostatos.....	13
2.1.1. Nuostatos, kuriomis reglamentuojamas ieškinių dėl žalos atlyginimo senaties terminas.....	13
2.1.2. Nuostatos, kuriomis įtvirtinama nenuginčijama prezumpcija dėl konkurencijos teisės pažeidimo buvimo	17
2.1.3. Nuostatos, kuriomis įtvirtinama nuginčijama prezumpcija dėl kartelio padarytos žalos buvimo.....	18
2.2. Nematerialinės direktyvos nuostatos	19
2.2.1. Nuostatos, kuriomis nacionaliniams teismams suteikiama galimybė įpareigoti atskleisti įrodymus.....	19
2.2.2. Nuostatos, kuriomis reglamentuojamas žalos dydžio nustatymas.....	22
2.3. Direktyvos nuostatų, kuriomis dar kartą patvirtinama esama jurisprudencija, taikymas laiko atžvilgiu.....	23
II. UŽ ŽALOS ATLYGINIMĄ ATSAKINGI SUBJEKTAI	24
III. ĮRODYMŲ ATSKLEIDIMAS NACIONALINIUOSE PROCESUOSE.....	28
1. Nurodymas atskleisti atsakovo arba trečiosios šalies turimus įrodymus	28
2. Nurodymas atskleisti įrodymus vykstant procedūrai Komisijoje.....	30
3. Prašymą duoti nurodymą pateikiančio asmens pareiga pagrįsti reikalavimo atlyginti žalą patikimumą.....	32
4. Konkurencijos institucijos byloje esančių įrodymų atskleidimo apribojimai: pareiškimai dėl baudos sušvelninimo ir susitarimo pareiškimai.....	35
IV. APYTIKRIS ŽALOS NUSTATYMAS	36
V. SENATIES TERMINŲ SISTEMA	38
VI. TEISĖS Į ŽALOS ATLYGINIMĄ ĮGYVENDINIMO NACIONALINIUOSE TEISMUOSE TVARKA – LYGIAVERTIŠKUMO IR VEIKSMINGUMO PRINCIPŲ LAIKYMASIS	45

Ižanginis žodis

Siekdamas užtikrinti, kad SESV 101 ir 102 straipsniai būtų visiškai veiksmingi, be kita ko, kad būtų praktiškai įgyvendinami juose nustatyti draudimai, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas dviejuose sprendimuose, priimtuose 2001 m.¹ ir 2006 m.², įtvirtino kiekvieno fizinio ar juridinio asmens, patyrusio žalą dėl šių nuostatų pažeidimo, teisę į visišką šios žalos atlyginimą. Vėlesnėje Teisingumo Teismo praktikoje buvo paaiškintos ir patikslintos šios teisės taikymo sąlygos.

Kadangi nacionaliniai teismai turi jurisdikciją nagrinėti reikalavimus dėl žalos, patirtos dėl Sąjungos konkurencijos teisės pažeidimo, atlyginimo, kiekviena valstybė narė, laikydamosi procesinės autonomijos principo, turėjo savo nacionalinės teisės sistemoje nustatyti minėtų reikalavimų pareiškimo tvarką. Vis dėlto ši autonomija ribojama tuo, kad būtina laikytis lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų, todėl Teisingumo Teismas taip pat nustatė minimalius reikalavimus šiuo atžvilgiu.

Remiantis šia Teisingumo Teismo jurisprudencija, Direktyvoje 2014/104³, viena vertus, dar kartą patvirtinta teisė į visišką žalos, patirtos dėl Sąjungos konkurencijos teisės pažeidimo, atlyginimą ir, kita vertus, ši teisė išplečiama įtraukiant nacionalinės konkurencijos teisės pažeidimus, kai ji taikoma pagal Reglamento Nr. 1/2003⁴ 3 straipsnio 1 dalį.

Procedūriniu požiūriu Direktyvoje 2014/104 numatytos tam tikros taisyklės, kuriomis siekiama suderinti teisės į žalos atlyginimą įgyvendinimo nacionaliniuose teismuose tvarką. Be to, keliomis jos nuostatomis siekiama suderinti ieškinius dėl žalos, padarytos dėl konkurencijos teisės pažeidimų (*private enforcement*), ir minėtų taisyklių viešąjį įgyvendinimą, kurį vykdo Europos Komisija ir nacionalinės konkurencijos institucijos (*public enforcement*).

Galiausiai Direktyvoje 2014/104 numatytos nuostatos dėl jos straipsnių taikymo laiko atžvilgiu.

Šioje suvestinėje apžvelgiama Teisingumo Teismo jurisprudencija, susijusi su Direktyvos 2014/104 nuostatų aiškinimu, be to, aprašomi sprendimai *Skanska Industrial Solutions ir kt.*⁵ ir *Sumal*⁶, kuriuose pateikiami svarbūs paaiškinimai, kaip nustatyti

¹ 2001 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas *Courage ir Crehan* (C-453/99, [EU:C:2001:465](#)).

² 2006 m. liepos 13 d. Sprendimas *Manfredi ir kt.* (C-295/04–C-298/04, [EU:C:2006:461](#)).

³ 2014 m. lapkričio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/104/ES dėl tam tikrų taisyklių, kuriomis reglamentuojami pagal nacionalinę teisę nagrinėjami ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl valstybių narių ir Europos Sąjungos konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo, atlyginimo (OL L 349, 2014, p. 1).

⁴ 2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos reglamentas Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo (OL L 1, 2003, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 8 sk., 2 t., p. 205).

⁵ 2019 m. kovo 14 d. Sprendimas *Skanska Industrial Solutions ir kt.* (C-724/17, [EU:C:2019:204](#)).

subjektą, kuriam turi būti pareiškiamas ieškinys dėl žalos, padarytos dėl Sąjungos konkurencijos teisės pažeidimų, atlyginimo. Nors šiuose principiniuose sprendimuose nustatyti subjektai, atsakingi už žalos atlyginimą pagal pirminę teisę, šiuo klausimu pateikti paaiškinimai tebėra esminiai pareiškiant ieškinius dėl žalos atlyginimo pagal Direktyvą 2014/104.

Vis dėlto iki Direktyvos 2014/104 įsigaliojimo suformuota jurisprudencija, kuri iš esmės dar kartą buvo patvirtinta šia direktyva, šioje suvestinėje neaptariama. Ši apžvalga taip pat neapima jurisprudencijos, susijusios su reglamentuose Nr. 44/2001⁷ ir Nr. 1215/2012⁸ išdėstytų jurisdikcijos ir žalos atsiradimo vietos nustatymo taisyklių aiškinimu⁹.

Suvestinėje atsižvelgiama į jurisprudenciją iki 2026 m. kovo 1 d.

⁶ 2021 m. spalio 6 d. Sprendimas *Sumal* (C-882/19, [EU:C:2021:800](#)).

⁷ 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (OL L 12, 2001, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 4 t., p. 42).

⁸ 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (nauja redakcija) (OL L 351, 2012, p. 1).

⁹ 2015 m. gegužės 21 d. Sprendimas *CDC Hydrogen Peroxide* (C-352/13, [EU:C:2015:335](#)), 2018 m. spalio 24 d. Sprendimas *Apple Sales International ir kt.* (C-595/17, [EU:C:2018:854](#)), 2019 m. liepos 29 d. Sprendimas *Tibor-Trans* (C-451/18, [EU:C:2019:635](#)), 2021 m. liepos 15 d. Sprendimas *AB Volvo ir kt.* (C-30/20, [EU:C:2021:604](#)), 2021 m. lapkričio 11 d. Sprendimas *Stichting Cartel Compensation ir Equilib Netherlands* (C-819/19, [EU:C:2021:904](#)), 2024 m. liepos 4 d. Sprendimas *MOL* (C-425/22, [EU:C:2024:578](#)) ir 2025 m. gruodžio 2 d. Sprendimas *Stichting Right to Consumer Justice ir Stichting App Stores Claims* (C-34/24, [EU:C:2025:936](#)).

Nurodytų teisės aktų sąrašas

2014 m. lapkričio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos **direktyva 2014/104/ES** dėl tam tikrų taisyklių, kuriomis reglamentuojami pagal nacionalinę teisę nagrinėjami ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl valstybių narių ir Europos Sąjungos konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo, atlyginimo (OL L 349, 2014, p. 1).

I. Direktyvos 2014/104 taikymo sritis

1. Materialinė taikymo sritis

2023 m. balandžio 20 d. Sprendimas „Repsol Comercial de Productos Petrolíferos“ (C-25/21, [EU:C:2023:298](#))¹⁰

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Konkurencija – Vertikalieji konkurencijos apribojimai – SESV 101 straipsnio 1 ir 2 dalys – Veiksmingumo principas – Reglamentas (EB) Nr. 1/2003 – 2 straipsnis – Direktyva 2014/104/ES – 9 straipsnio 1 dalis – Nacionalinių konkurencijos institucijų galutinių sprendimų, kuriais konstatuojamas konkurencijos teisės normų pažeidimas, privalomumas – Taikymas laiko ir materialiniu atžvilgiu – Ieškiniai dėl žalos atlyginimo ir dėl negaliojimo dėl Europos Sąjungos konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo“

Gavęs prašymą priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismas konstatavo, kad Direktyvos 2014/104 taikymo sritis apima tik ieškinius dėl žalos atlyginimo, pareikštus dėl konkurencijos taisyklių pažeidimo, ir neapima kitų rūšių ieškinių dėl konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo.

2001 m. liepos 11 d. ir 2009 m. liepos 30 d. sprendimais Ispanijos konkurencijos institucijos iš esmės konstatavo, kad, sutartyse su tam tikromis Ispanijos degalinėmis nustačiusi mažmeninę degalų pardavimo kainą, *Repsol* pažeidė konkurencijos teisės taisykles. Kadangi ieškiniai, kuriais siekta ginčyti šiuos sprendimus, nebuvo patenkinti, šie sprendimai tapo galutiniai.

Po šių sprendimų priėmimo degalinės savininkai *Juzgado de lo Mercantil no 2 de Madrid* (Madrido komercinis teismas Nr. 2, Ispanija; toliau – nacionalinis teismas) pareiškė, pirma, ieškinį dėl išimtinių tiekimo sutarčių, sudarytų su *Repsol* laikotarpiu nuo 1987 m. iki 2009 m. eksploatuojant šią degalinę, pripažinimo negaliojančiomis ir, antra, ieškinį dėl žalos, tariamai patirtos dėl šių sutarčių, atlyginimo. Kad įrodytų atitinkamo pažeidimo buvimą, jie remiasi tais sprendimais.

Šiomis aplinkybėmis nacionalinis teismas pažymėjo, kad pagal Reglamento Nr. 1/2003 2 straipsnį pareiga įrodyti SESV 101 straipsnio pažeidimą tenka šaliai, pareiškusiai, kad būtų tokio pažeidimo. Jis pridūrė, kad iš principo pagal Direktyvos 2014/104 9 straipsnio 1 dalį nagrinėjant ieškinį dėl žalos atlyginimo, pareikštą po to, kai nacionalinė konkurencijos institucija priėmė galutinį sprendimą, ieškovas gali įvykdyti jam tenkančią pažeidimo buvimo įrodinėjimo pareigą įrodydamas, kad šis sprendimas susijęs būtent su aptariamais sutartiniais santykiais.

¹⁰ Šis sprendimas taip pat aptariamas I.2.1.2 skyriuje „Nuostatos, kuriomis nustatoma nenuginčijama prezumpcija dėl konkurencijos teisės pažeidimo buvimo“.

Nacionaliniam teismui kilo klausimas dėl Ispanijos konkurencijos institucijų sprendimų privalomojo pobūdžio, kiek tai susiję su konkurencijos teisės normų pažeidimo buvimu šioje byloje. Be to, tas teismas klausė, kokių pasekmių gali kilti dėl degalinės savininkų ir Repsol sudarytų išimtinio tiekimo sutarčių galimo negaliojimo.

Savo sprendime Teisingumo Teismas atsakė į šiuos klausimus ir priėmė sprendimą dėl Direktyvos 2014/104 taikymo materialiniu ir laiko atžvilgiu.

Teisingumo Teismo vertinimas

Dėl nacionalinio teismo rėmimosi Direktyvos 2014/104 9 straipsnio 1 dalimi Teisingumo Teismas pažymėjo, kad ši nuostata gali būti reikšminga sprendžiant ginčą pagrindinėje byloje tik jei jis patenka į jos taikymo sritį materialiniu ir laiko atžvilgiu.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Direktyvos 2014/104 materialinė taikymo sritis apima tik ieškinius dėl žalos atlyginimo, pareikštus dėl konkurencijos taisyklių pažeidimo, todėl neapima kitų rūšių ieškinių dėl konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo, kaip antai pagal SESV 101 straipsnio 2 dalį pareikštų ieškinių dėl negaliojimo.

2025 m. spalio 30 d. Sprendimas „FL und KM Baugesellschaft ir S“ (C-2/23, [EU:C:2025:848](#))¹¹

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Konkurencija – SESV 101 straipsnis – Veiksmingumas – Direktyva 2014/104/ES – Taisyklės, kuriomis reglamentuojami pagal nacionalinę teisę nagrinėjami ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl valstybių narių ir Europos Sąjungos konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo, atlyginimo – 6 straipsnio 6 ir 7 dalys – 7 straipsnio 1 dalis – Direktyva 2019/1/ES – Galimybių veiksmingiau įgyvendinti konkurencijos taisykles ir užtikrinti tinkamą vidaus rinkos veikimą suteikimas valstybių narių konkurencijos institucijoms – 31 straipsnio 3 dalis – Taikymo sritis – Nacionalinių valdžios institucijų savitarpio administracinės ir teisminės pagalbos mechanizmas – Konkurencijos institucijos bylos perdavimas ikiteisminį tyrimą atliekančiai institucijai – Pareiškimų dėl baudos sušvelninimo ir susitarimo pareiškimų bei jų priedų įtraukimas į ikiteisminio tyrimo procedūros medžiagą – Kaltinamųjų ir kitų tokios procedūros šalių galimybė susipažinti su šiais dokumentais“

Šiame prejudiciniame sprendime Teisingumo Teismas priminė, kad Direktyvos 2014/104 materialinė taikymo sritis apima tik ieškinius dėl žalos atlyginimo, pareikštus dėl konkurencijos taisyklių pažeidimo, todėl neapima kitų rūšių ieškinių.

Austrijos federalinei konkurencijos institucijai pradėjus teisminę procedūrą daugelio statybos įmonių ir jų vadovų atžvilgiu dėl konkurencijos iškreipymo viešojo pirkimo procedūrų rinkoje, dvi bendrovės pateikė prašymus sušvelninti baudas.

Kadangi Austrijos prokuratūra lygiagrečiai pradėjo ikiteisminio tyrimo procedūrą, kartelių srityje kompetentingas teismas jai perdavė pirmosios procedūros medžiagos

¹¹ Šis sprendimas taip pat aptariamas III.4 skyriuje „Konkurencijos institucijos byloje esančių įrodymų atskleidimo apribojimai: pareiškimai dėl baudos sušvelninimo ir susitarimo pareiškimai“.

kopiją. Be to, prokuratūra iš Federalinės konkurencijos institucijos gavo tam tikrus su karteliu susijusios administracinės bylos dokumentus.

Šiomis aplinkybėmis abi prašymus sušvelninti baudas pateikusios bendrovės paprašė prokuratūros neįtraukti į bylos medžiagą jų pareiškimų dėl baudų sušvelninimo bei susitarimo pareiškimų ir bet kuriuo atveju ilgam uždrausti su jais susipažinti.

Prokuratūrai atmetus šį prašymą, bendrovės, prašiusios sušvelninti baudas, pateikė prieštaravimą dėl šio neigiamo sprendimo; *Oberlandesgericht Wien* (Vienos aukštesnysis apygardos teismas, Austrija) jį nagrinėja apeliacine tvarka.

Tokiomis aplinkybėmis *Oberlandesgericht Wien* (Vienos aukštesnysis apygardos teismas, Austrija) nusprendė pateikti Teisingumo Teismui klausimą, ar pagal Sąjungos teisę, be kita ko, Direktyvos 2014/104 6 straipsnio 6 bei 7 dalis ir Direktyvos 2019/1 31 straipsnio 3 dalį, draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias su konkurencijos teisės pažeidimu nesusijusiame baudžiamajame procese teisę susipažinti su pareiškimais dėl baudos sušvelninimo ir susitarimo pareiškimais, parengtais proceso nacionalinėje konkurencijos institucijoje tikslais ir perduotais nacionalinėms teisėsaugos institucijoms, turi kitos šio baudžiamojo proceso šalys, įskaitant asmenis, nukentėjusius nuo atitinkamo konkurencijos teisės pažeidimo, kurie prašo atlyginti dėl šio pažeidimo padarytą žalą.

Teisingumo Teismo vertinimas

Pirma, dėl to, kad prejudiciniuose klausimuose prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas rėmėsi *Direktyvos* 2014/104 6 straipsnio 6 bei 7 dalimis ir 7 straipsnio 1 dalimi, Teisingumo Teismas konstatavo, kad šios nuostatos gali būti reikšmingos sprendžiant ginčą pagrindinėje byloje tik jei jis patenka į šios direktyvos materialinę taikymo sritį.

Šiuo atžvilgiu Teisingumo Teismas priminė, kad Direktyvos 2014/104 materialinė taikymo sritis apima tik ieškinius dėl žalos atlyginimo, pareikštus dėl konkurencijos taisyklių pažeidimo. Iš to matyti, kad šios direktyvos materialinė taikymo sritis, įskaitant jos 6 ir 7 straipsnius, reglamentuojančius atitinkamai konkurencijos institucijos byloje esančių įrodymų atskleidimą ir įrodymų, gautų susipažinus su šia byla, naudojimo apribojimus, apima tik ieškinius dėl žalos atlyginimo, pareikštus dėl konkurencijos taisyklių pažeidimo, todėl neapima kitų rūšių ieškinių. Taigi šioje direktyvoje nereglamentuojamas nei konkurencijos institucijos bylos perdavimo kitai institucijai klausimas, nei galimybės susipažinti su šia byla, išskyrus ieškinius dėl žalos atlyginimo, klausimas.

2026 m. sausio 29 d. Sprendimas „Meliá Hotels International“ (C-286/24, [EU:C:2026:49](#))¹²

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Pagal nacionalinę teisę nagrinėjami ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl valstybių narių ir Europos Sąjungos konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo, atlyginimo – Direktyva 2014/104/ES – 5 straipsnio 1 dalis – Taikymo sritis – Specialusis ieškinys dėl dokumentų atskleidimo prieš pareiškiant galimą ieškinį dėl žalos atlyginimo – Reikalavimo atlyginti žalą patikimumo vertinimas“

Šiame sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismas patvirtino, kad Direktyvos 2014/104 nuostatos, kuriomis reglamentuojamas atsakovo ar trečiosios šalies turimų įrodymų atskleidimas nacionaliniuose teismuose, taikomos specialiajam ieškiniiui dėl dokumentų atskleidimo prieš pareiškiant galimą ieškinį dėl žalos atlyginimo.

2020 m. vasario 21 d. Europos Komisija viešbučių verslu užsiimančiai įmonei *Meliá Hotels International, S.A.* (toliau – *Meliá*) skyrė baudą už SESV 101 straipsnio ir EEE susitarimo¹³ 53 straipsnio pažeidimą dėl to, kad ji pagal sutartis vykdė vertikalius veiksmus, kuriais vartotojai buvo diferencijuojami pagal jų pilietybę ar gyvenamąją šalį¹⁴.

Vartotojų teisių gynimo asociacija *Associação lus Omnibus* jurisdikciją turinčiame Portugalijos teisme pareiškė specialų ieškinį, siekdama, kad *Meliá* atskleistų dokumentus, kurie gali būti svarbūs Portugalijoje gyvenančių, nuo Komisijos konstatuotų antikonkurencinių veiksmų nukentėjusių vartotojų vardu galimai pareiškiant kolektyvinį ieškinį dėl žalos atlyginimo.

Pirmosios ir antrosios instancijos teismams patenkinus šį specialų ieškinį, *Meliá* pateikė skundą Portugalijos Aukščiausiam Teismui.

Šiomis aplinkybėmis *Supremo Tribunal de Justiça* (Aukščiausiasis Teismas, Portugalija) nusprendė pateikti Teisingumo Teismui kelis prejudicinius klausimus dėl Direktyvos 2014/104 5 straipsnio 1 dalies, pagal kurią reikalaujama, kad valstybės narės užtikrintų, jog bylose dėl žalos, patirtos dėl konkurencijos taisyklių pažeidimo, atlyginimo ieškovas galėtų nacionalinio teismo prašyti, kad šis nurodytų atsakovui arba trečiajam asmeniui atskleisti reikšmingus įrodymus, su sąlyga, kad jis savo reikalavimo atlyginti žalą patikimumą pagrindžia pateikdamas pagrįstai turimus pakankamus faktinius duomenis ir įrodymus.

Šiomis aplinkybėmis Portugalijos Aukščiausiasis Teismas iš esmės klausė, ar Direktyvos 2014/104 5 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip:

¹² Šis sprendimas taip pat aptariamas III.3 skyriuje „Prašymą duoti nurodymą pateikiančio asmens pareiga pagrįsti reikalavimo atlyginti žalą patikimumą“.

¹³ 1992 m. gegužės 2 d. Europos ekonominės erdvės susitarimas (OL L 1, 1994, p. 3; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 11 sk., 52 t., p. 3; toliau – EEE susitarimas).

¹⁴ Sprendimas C(2020) 893 *final* dėl procedūros pagal [SESV] 101 straipsnį ir EEE susitarimo 53 straipsnį (byla AT.40528 – *Meliá (Holiday Pricing)*).

- ji taikoma nacionalinėje teisėje numatytam ieškiniui, kuriuo siekiama gauti įrodymų prieš pareiškiant ieškinį dėl žalos, patirtos dėl konkurencijos taisyklių pažeidimo, atlyginimo,
- tam, kad ieškovas įrodytų savo reikalavimo atlyginti žalą patikimumą, reikia pateikti įrodymų, jog labiau tikėtina nei netikėtina, kad yra įvykdytos atsakomybės už konkurencijos teisės pažeidimą atsiradimo sąlygos, ir
- Komisijos sprendimo, kuriuo konstatuojamas Sąjungos konkurencijos teisės pažeidimas, pasireiškiantis vertikaliu ribojimu dėl tikslo, pakanka reikalavimo atlyginti žalą patikimumui įrodyti ir ar atsakymui į šį klausimą turi įtakos aplinkybė, kad šis sprendimas buvo priimtas pasibaigus susitarimo procedūrai.

Teisingumo Teismo vertinimas

Atlikęs pažodinį, sisteminių ir teleologinį aiškinimą Teisingumo Teismas patvirtino, kad Direktyvos 2014/104 5 straipsnio 1 dalis taikoma išankstiniam ieškiniui, kaip antai numatytam Portugalijos teisėje, pagal kurią dėl konkurencijos taisyklių pažeidimo nukentėję asmenys gali gauti prieigą prie reikšmingų įrodymų prieš šiuo pagrindu pareikšdami ieškinį dėl žalos atlyginimo.

Teisingumo Teismo teigimu, šį aiškinimą, be kita ko, patvirtina Direktyvos 2014/104 tikslai palengvinti naudojimąsi teise į žalos atlyginimą, atsižvelgiant į būtinybę pašalinti šiems ginčams būdingą informacijos asimetriją, ir taip užtikrinti konkurencijos teisės įgyvendinimo privačiame sektoriuje veiksmingumą.

2023 m. vasario 16 d. Sprendimas „Tráficos Manuel Ferrer“ (C-312/21, [EU:C:2023:99](#))¹⁵

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Konkurencija – Žalos, padarytos pagal SESV 101 straipsnio 1 dalį draudžiamais veiksmais, atlyginimas – Komisijos sprendimas, kuriuo konstatuojami slapti susitarimai dėl sunkvežimių kainų nustatymo ir bruto kainų didinimo Europos ekonominėje erdvėje (EEE) – Nacionalinė civilinio proceso taisyklė, kurioje numatyta, kad, jeigu ieškinys patenkinamas iš dalies, kiekviena šalis padengia savo bylinėjimosi išlaidas, išskyrus atvejus, kai piktnaudžiaujama – Valstybių narių procesinė autonomija – Veiksmingumo ir lygiavertiškumo principai – Direktyva 2014/104/ES – Tikslai ir bendra pusiausvyra – 3 straipsnis – Teisė į visišką patirtos žalos atlyginimą – 11 straipsnio 1 dalis – Konkurencijos teisės pažeidėjų solidarioji atsakomybė – 17 straipsnio 1 dalis – Galimybė nacionaliniam teismui apytikriai nustatyti žalą – Sąlygos – Atvejis, kai praktiškai neįmanoma arba pernelyg sudėtinga nustatyti žalos dydį – 22 straipsnis – Taikymas laiko atžvilgiu“

¹⁵ Šis sprendimas taip pat aptariamas I.2.3 skyriuje „Direktyvos nuostatai, kuriomis dar kartą patvirtinama esama jurisprudencija, taikymas laiko atžvilgiu“ ir IV skyriuje „Apytikris žalos nustatymas“.

Šiame prejudiciniame sprendime Teisingumo Teismas pažymėjo, kad teismo procesuose patirtų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklės, kuriomis įgyvendinama teisė į išlaidų, patirtų dėl antikonkurencinių veiksmų, atlyginimą, nepatenka į Direktyvos 2014/104 taikymo sritį.

2016 m. liepos 19 d. sprendime¹⁶ Europos Komisija konstatavo, kad *Daimler AG* pažeidė kartelius draudžiančias Sąjungos teisės normas¹⁷, nes laikotarpiu nuo 1997 m. sausio mėn. iki 2011 m. sausio mėn. su keturiolika kitų Europoje įsteigtų sunkvežimių gamintojų sudarė susitarimus dėl sunkvežimių kainų nustatymo ir bendrų (bruto) kainų padidinimo Europos ekonominėje erdvėje (EEE).

Priėmus šį sprendimą Ispanijos įmonės *Tráficos Manuel Ferrer SL* ir *D. Ignacio* (toliau – ieškovės pagrindinėje byloje), kurios, be kita ko, pažeidimo laikotarpiu nusipirko *Daimler* pagamintus sunkvežimius, *Juzgado de lo Mercantil no 3 de Valencia* (Valensijos komercinis teismas Nr. 3, Ispanija) pareiškė ieškinį dėl žalos atlyginimo šiai bendrovei, grindžiamą Komisijos konstatuotais neteisėtais veiksmais.

Siekdamos įrodyti patirtą žalą, ieškovės pagrindinėje byloje pateikė ekspertizės išvadą, – joje buvo nurodyta, kad šio kartelio paveiktoje rinkoje vidutinis antkainis buvo 16,5 %.

Daimler ginčijo ieškinio dėl žalos atlyginimo pagrįstumą, be kita ko, pateikdama savo ekspertizės išvadą. Įvykus parengiamajam posėdžiui, ieškovės pagrindinėje byloje turėjo galimybę susipažinti su duomenimis, į kuriuos buvo atsižvelgta *Daimler* pateiktoje ekspertizės išvadoje, siekiant dvejopo tikslo – sudaryti sąlygas išsamiau kritikuoti tuos duomenis ir galbūt reformuluoti savo ekspertizės išvadą.

Išklausęs pagrindinės bylos šalis, kurios aptarė savo ekspertizės išvadas, Valensijos komercinis teismas Nr. 3 nutarė kreiptis į Teisingumo Teismą, iš esmės siekdamas išsiaiškinti, ar, atsižvelgiant į Sąjungos teisę, jis turi teisę apytikriai nustatyti dėl kartelio ieškovėms pagrindinėje byloje padarytos žalos dydį, ir, jei taip, kokiomis sąlygomis. Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kilo klausimas, ar pagal Sąjungos teisę jam leidžiama, taikant Ispanijos proceso teisę, nurodyti ieškovėms pagrindinėje dalyje padengti pusę bylinėjimosi išlaidų, jeigu jų ieškinys patenkinamas tik iš dalies.

Savo sprendime Teisingumo Teismas atsakė į minėtus klausimus, atsižvelgdamas į SESV 101 straipsnį, Direktyvą 2014/104 ir savo jurisprudenciją šioje srityje.

¹⁶ 2016 m. liepos 19 d. Komisijos sprendimas C(2016) 4673 *final* dėl procedūros pagal [SESV] 101 straipsnį ir EEE susitarimo 53 straipsnį (byla AT.39824 – Sunkvežimiai).

¹⁷ SESV 101 straipsnis ir Europos ekonominės erdvės susitarimo (OL L 1, 1994, p. 3; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 11 sk., 52 t., p. 3) 53 straipsnis.

Teisingumo Teismo vertinimas

Teisingumo Teismas pareiškė poziciją dėl klausimo, ar dėl teisės į visą kompensaciją už žalą, patirtą dėl antikonkurencinių veiksmų, kaip antai pripažintos Direktyvos 2014/104 3 straipsnio 1 bei 2 dalyse ir kylančios iš SESV 101 straipsnio, draudžiamos Ispanijos civilinio proceso taisyklės, kuriose numatyta, kad, jeigu ieškinys dėl tokios žalos atlyginimo patenkinamas iš dalies, kiekviena šalis padengia savo bylinėjimosi išlaidas ir pusę bendrų išlaidų, išskyrus atvejus, kai piktnaudžiaujama.

Remiantis Teisingumo Teismo jurisprudencija, iš veiksmingumo principo ir kiekvieno asmens teisės reikalauti atlyginti visą dėl antikonkurencinių veiksmų padarytą žalą, kylančios iš SESV 101 straipsnio, matyti, kad žalą patyrę asmenys turi turėti galimybę reikalauti atlyginti ne tik faktinius nuostolius, bet ir negautas pajamas, taip pat gauti palūkanas. Kadangi Direktyvos 2014/104 3 straipsnio 1 ir 2 dalyse patvirtinama ši jurisprudencija, šių nuostatų perkėlimo į nacionalinę teisę priemonės turi būti nedelsiant taikomos visiems į šios direktyvos taikymo sritį patenkantiems ieškiniams dėl žalos atlyginimo.

Vis dėlto ši teisė į žalos atlyginimą nesusijusi su teismo procesuose patirtų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklėmis, kaip matyti iš to, kad bylinėjimosi išlaidų klausimas neįtrauktas į Direktyvos 2014/104 taikymo sritį.

2. Taikymo laiko atžvilgiu sritis

2.1. Materialinės direktyvos nuostatos

2.1.1. Nuostatos, kuriomis reglamentuojamas ieškinių dėl žalos atlyginimo senaties terminas

2022 m. birželio 22 d. Sprendimas „Volvo ir DAF Trucks“ (C-267/20, [EU:C:2022:494](#))¹⁸

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Karteliai – SESV 101 straipsnis – Direktyva 2014/104/ES – 10, 17 ir 22 straipsniai – Ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl Europos Sąjungos konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo, atlyginimo – Senaties terminas – Nugrinčijama žalos prezumpcija – Patirtos žalos dydžio nustatymas – Pavėluotas direktyvos perkėlimas – Taikymas laiko atžvilgiu – Materialinės ir procesinės nuostatos“

Gavęs prašymą priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Direktyvos 2014/104 10 straipsnis, kuriame įtvirtintos taisyklės, susijusios su ieškinių dėl

¹⁸ Šis sprendimas taip pat aptariamas I.2.1.3 skyriuje „Nuostatos, kuriomis nustatoma nugrinčijama prezumpcija dėl kartelio padarytos žalos buvimas“, I.2.2.2 skyriuje „Nuostatos, kuriomis reglamentuojamas žalos dydžio nustatymas“ ir V skyriuje „Senaties terminų sistema“.

žalos, patirtos dėl konkurencijos teisės pažeidimų, atlyginimo senatimi, yra materialinė nuostata, kuri netaikoma atgaline data.

2016 m. liepos 19 d. sprendime¹⁹ Europos Komisija konstatavo, kad susitarusios, pirma, dėl sunkvežimių kainų Europos ekonominėje erdvėje (EEE) nuo 1997 m. iki 2011 m. ir, antra, dėl išmetamųjų teršalų technologijų, būtinų pagal EURO 3–6 standartus, naudojimo pradžios laiko ir išlaidų perkėlimo, *Volvo* ir *DAF Trucks* kartu su keliais kitais sunkvežimių gamintojais dalyvavo kartelyje, kuriuo pažeidžiamos Sąjungos teisės normos, draudžiančios kartelius²⁰. Tą pačią dieną, kai buvo priimtas šis sprendimas, buvo paskelbtas pranešimas spaudai, o *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje* paskelbta santrauka²¹.

2006 ir 2007 m. nusipirkusi tris *Volvo* ir *DAF Trucks* pagamintus sunkvežimius, RM kreipėsi į *Juzgado de lo Mercantil de León* (Leono komercinis teismas, Ispanija) su ieškiniu dėl žalos, patirtos dėl Komisijos konstatuoto kartelio, atlyginimo. Šį 2018 m. balandžio 1 d. pareikštą ieškinį Leono komercinis teismas pripažino priimtiniu, be kita ko, atsižvelgęs į Ispanijos teisės nuostatas, perkeliančias Direktyvą 2014/104 dėl žalos, patirtos dėl antikonkurencinių veiksmų, atlyginimo. Be to, Leono komercinis teismas rėmėsi šioje perkeliančioje teisės nuostatoje įtvirtinta prezumpcija, pagal kurią visi karteliai daro žalą, ir jis pasinaudojo toje nuostatoje numatyta galimybe nustatyti RM padarytos žalos dydį. *Volvo* ir *DAF Trucks* buvo nurodyta sumokėti RM žalos atlyginimą, atitinkantį 15 % sunkvežimių įsigijimo kainos.

Volvo ir *DAF Trucks* dėl šio sprendimo pateikė apeliacinį skundą *Audiencia Provincial de León* (Leono provincijos teismas, Ispanija) ir ginčijo Direktyvos 2014/104 ir ją perkeliančių Ispanijos teisės nuostatų taikytinumą, nes kartelis pasibaigė prieš įsigaliojant šiai direktyvai.

Tokiomis aplinkybėmis Leono provincijos teismas pateikė Teisingumo Teismui kelis prejudicinius klausimus, kuriais siekė išsiaiškinti, ar Direktyvos 2014/104 10 straipsnis ir 17 straipsnio 1 ir 2 dalys, kuriose įtvirtintos atitinkamos taisyklės dėl:

- ieškinių dėl žalos, patirtos dėl konkurencijos teisės pažeidimų, atlyginimo senaties termino,
- žalos, atsiradusios dėl tokių pažeidimų, dydžio nustatymo,
- šios žalos egzistavimo prezumpcijos,

¹⁹ 2016 m. liepos 19 d. Komisijos sprendimas C(2016) 4673 *final* dėl procedūros pagal [SESV] 101 straipsnį ir EEE susitarimo 53 straipsnį (byla AT.39824 – Sunkvežimiai).

²⁰ SESV 101 straipsnis ir EEE susitarimo 53 straipsnis.

²¹ OL C 108, 2017, p. 6.

yra taikytini ieškiniui dėl žalos atlyginimo, kuris, nors ir susijęs su karteliu, pasibaigusių iki šios direktyvos įsigaliojimo, buvo pareikštas po to, kai įsigaliojo į nacionalinę teisę ją perkeliančios nuostatos.

Teisingumo Teismo vertinimas

Dėl Direktyvos 2014/104 taikymo srities laiko atžvilgiu Teisingumo Teismas pirmiausia priminė, kad pagal šią direktyvą draudžiama, pirma, atgaline data taikyti bet kokias nacionalinės teisės nuostatas, kuriomis perkeliama į joje įtvirtintos materialinės nuostatos, ir, antra, taikyti nacionalinės teisės nuostatas, kuriomis į nacionalinę teisę perkeliama nematerialinės direktyvos nuostatos, ieškiniams dėl žalos atlyginimo, pareikštiems iki 2014 m. gruodžio 26 d.

Toliau dėl Direktyvos 2014/104 10 straipsnio, kuriame įtvirtintos taisyklės, susijusios su ieškinių dėl žalos, patirtos dėl konkurencijos teisės pažeidimų, atlyginimo senatimi, taikymo laiko atžvilgiu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad tokios taisyklės saugo tiek žalą patyrusį, tiek už ją atsakingą asmenį. Be to, iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad senaties terminai, lemiantys teisės pareikšti ieškinį išnykimą, yra priskiriami prie materialinės teisės. Taigi, Direktyvos 2014/104 10 straipsnis yra materialinė nuostata, ir pagal direktyvą jos perkėlimo į nacionalinę teisę nuostatų negalima taikyti atgaline data.

2024 m. balandžio 18 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas „Heureka Group (Kainų palyginimas internete)“ (C-605/21, [EU:C:2024:324](#))²²

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – SESV 102 straipsnis – Veiksmingumo principas – Ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo, atlyginimo – Direktyva 2014/104/ES – Pavėluotas direktyvos perkėlimas – Taikymas laiko atžvilgiu – 10 straipsnis – Senaties terminas – „Dies a quo“ taisyklės – Pažeidimo nutraukimas – Informacijos, būtinos ieškiniui dėl žalos atlyginimo pareikšti, sužinojimas – Europos Komisijos sprendimo, kuriuo konstatuojamas konkurencijos taisyklių pažeidimas, santraukos paskelbimas Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje – Dar negalutinio Komisijos sprendimo privalomumas – Senaties termino sustabdymas ar nutraukimas Komisijos tyrimo laikotarpiu arba iki datos, kai jos sprendimas tampa galutinis“

Šioje byloje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismas patvirtino, kad Direktyvos 2014/104 10 straipsnis yra materialinė nuostata, kuri netaikoma atgaline data.

2017 m. birželio 27 d. sprendime²³ Europos Komisija konstatavo, kad nuo 2013 m. vasario mėn. *Google* pažeidė SESV 102 straipsnį, nes piktnaudžiavo dominuojančia

²² Šis sprendimas taip pat aptariamas V skyriuje „Senaties terminų sistema“.

²³ 2017 m. birželio 27 d. Komisijos sprendimas C(2017) 4444 *final* dėl procedūros pagal [SESV] 102 straipsnį ir EEE susitarimo 54 straipsnį (byla AT.39824 – Sunkvežimiai) – *Google* paieškos sistema (*Shopping*)).

padėti trylikoje nacionalinių bendrosios paieškos rinkų, įskaitant Čekijos rinką, mažindama duomenų srautą iš savo bendrųjų rezultatų tinklalapių į konkurentų prekių palyginimo svetaines ir didindama šį srautą savo pačios prekių palyginimo svetainei. Šio sprendimo santrauka buvo paskelbta 2018 m. sausio 12 d. *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje*²⁴.

2020 m. birželio mėn. pardavimo kainų palyginimo paslaugų rinkoje veikianti Čekijos bendrovė *Heureka Group a.s.* (toliau – *Heureka*) pareiškė *Městský soud v Praze* (Prahos miesto teismas, Čekijos Respublika) ieškinį, prašydama priteisti iš *Google* atlyginti žalą, patirtą dėl Komisijos sprendime konstatuoto ir Čekijos Respublikoje nuo 2013 m. vasario mėn. iki 2017 m. birželio 27 d. daryto SESV 102 straipsnio pažeidimo. *Heureka* teigimu, dėl antikonkurencinių *Google* veiksmų sumažėjo apsilankymų jos portale Heureka.cz skaičius.

Atsiliepime į ieškinį *Google* teigė, kad bent iš dalies buvo suėjęs *Heureka* teisės į žalos atlyginimą senaties terminas.

Šiuo klausimu Prahos miesto teismas pažymėjo, kad *Heureka* ieškiniui taikomose nacionalinėse taisyklėse numatytas trejų metų senaties terminas dėl kiekvienos iš konkurencijos taisyklių pažeidimo kylančios dalinės žalos pradedamas skaičiuoti nepriklausomai ir atskirai nuo tada, kai nukentėjęs asmuo sužinojo arba yra laikomas sužinojusi apie tai, kad patyrė tokią dalinę žalą, ir apie ją atlyginti privalančio asmens tapatybę. Tačiau tam, kad šis terminas būtų pradėtas skaičiuoti, nebūtina, kad nukentėjęs asmuo žinotų, jog atitinkamas elgesys yra konkurencijos taisyklių pažeidimas, ar kad šis pažeidimas būtų pasibaigęs. Be to, pagal taikytinas nacionalines taisykles nereikalaujama sustabdyti arba nutraukti to termino laikotarpį, kai vyksta Komisijos tyrimas dėl pažeidimo. Minėtas terminas taip pat negali būti sustabdytas bent vienus metus nuo tada, kai Komisijos sprendimas, kuriuo konstatuojamas šis pažeidimas, tampa galutinis.

Prahos miesto teismo teigimu, darytina išvada, kad nagrinėjamu atveju kiekviena bendra *Google* svetainėje atliekama paieška, po kurios paskelbiami ir rodomi *Google* kainų palyginimo paslaugai palankesni rezultatai, lemtų naujo savarankiško senaties termino pradžią.

Be to, kadangi Direktyva 2014/104 į Čekijos teisę buvo perkelta pavėluotai, Prahos miesto teismas pažymėjo, kad *Google* inkriminuojamas pažeidimas buvo nutrauktas pasibaigus šios direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę terminui, t. y. 2016 m. gruodžio 27 d., bet tikriausiai iki perkėlimo akto įsigaliojimo 2017 m. rugsėjo 1 d.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Prahos miesto teismas pateikė Teisingumo Teismui kelis prejudicinius klausimus, kuriais iš esmės siekė išsiaiškinti, ar pagal Direktyvos 2014/104 10 straipsnį ir (arba) SESV 102 straipsnį bei veiksmingumo principą

²⁴ OL C 9, 2018, p. 11.

draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos dėl senaties, kaip antai nagrinėjamos pagrindinėje byloje, taikomos ieškiniams dėl žalos atlyginimo, susijusiems su tęstiniais Sąjungos konkurencijos teisės taisyklių pažeidimais.

Teisingumo Teismo vertinimas

Siekdamas atsakyti į prejudicinius klausimus, Teisingumo Teismas visų pirma išnagrinėjo Direktyvos 2014/104 10 straipsnio, kuriame nustatyta ieškiniams dėl žalos, patirtos dėl konkurencijos teisės pažeidimų, atlyginimo taikomo senaties termino minimali trukmė, anksčiausias momentas, nuo kurio jis gali būti pradėtas skaičiuoti, taip pat aplinkybės, kuriomis šis senaties terminas turi būti sustabdytas ar nutrauktas, taikymą laiko atžvilgiu.

Šiuo aspektu Teisingumo Teismas priminė, jog Direktyvos 2014/104 10 straipsnis yra materialinė nuostata, todėl pagal šios direktyvos 22 straipsnio 1 dalį valstybės narės turi užtikrinti, kad šį straipsnį perkeliančios nuostatos nebūtų taikomos atgaline tvarka.

2.1.2. Nuostatos, kuriomis įtvirtinama nenuginčijama prezumpcija dėl konkurencijos teisės pažeidimo buvimo

2023 m. balandžio 20 d. Sprendimas „Repsol Comercial de Productos Petrolíferos“ (C-25/21, [EU:C:2023:298](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Konkurencija – Vertikalieji konkurencijos apribojimai – SESV 101 straipsnio 1 ir 2 dalys – Veiksmingumo principas – Reglamentas (EB) Nr. 1/2003 – 2 straipsnis – Direktyva 2014/104/ES – 9 straipsnio 1 dalis – Nacionalinių konkurencijos institucijų galutinių sprendimų, kuriais konstatuojamas konkurencijos teisės normų pažeidimas, privalomumas – Taikymas laiko ir materialiniu atžvilgiu – Ieškiniai dėl žalos atlyginimo ir dėl negaliojimo dėl Europos Sąjungos konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo“

Šiame sprendime, kurio faktinės ir teisinės aplinkybės buvo išdėstytos pirma²⁵, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Direktyvos 2014/104 9 straipsnio 1 dalis, kurioje įtvirtinta nenuginčijama prezumpcija dėl konkurencijos teisės pažeidimo buvimo, turi būti laikoma materialine norma, kaip ji suprantama pagal šios direktyvos 22 straipsnį, kuri netaikoma atgaline data, nes yra susijusi su vieno iš civilinės atsakomybės dėl konkurencijos teisės taisyklių pažeidimų elementų egzistavimu.

Atsižvelgdamas į Direktyvos 2014/104 9 straipsnio materialinį pobūdį ir šios nuostatos veikimo mechanizmą, Teisingumo Teismas pabrėžė, kad momentas, į kurį atsižvelgiant reikia nustatyti, ar šioje nuostatoje numatyta nenuginčijama prezumpcija taikytina *ratione temporis*, atitinka datą, kai atitinkamos nacionalinės konkurencijos institucijos

²⁵ Dėl bylos faktinių ir teisinių aplinkybių žr. I.1 skyrių „Materialinė taikymo sritis“.

sprendimas tapo galutinis. Šiuo atveju Direktyva 2014/104 į Ispanijos teisę nebuvo perkelta per nustatytą terminą. Kadangi Ispanijos konkurencijos institucijų sprendimai tapo galutiniai prieš pasibaigiant šiam terminui, buvo susidariusios pagrindinės bylose nagrinėjamos situacijos. Darytina išvada, kad šiuo atveju šios direktyvos 9 straipsnio 1 dalis netaikytina *ratione temporis*. Tokiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas nusprendė, kad šiuo atveju nacionalinės teisės aktus reikia nagrinėti atsižvelgiant į SESV 101 straipsnį, įgyvendintą Reglamento Nr. 1/2003 2 straipsniu.

2.1.3. Nuostatos, kuriomis įtvirtinama nuginčijama prezumpcija dėl kartelio padarytos žalos buvimo

2022 m. birželio 22 d. Sprendimas „Volvo ir DAF Trucks“ (C-267/20, [EU:C:2022:494](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Karteliai – SESV 101 straipsnis – Direktyva 2014/104/ES – 10, 17 ir 22 straipsniai – Ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl Europos Sąjungos konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo, atlyginimo – Senaties terminas – Nuginčijama žalos prezumpcija – Patirtos žalos dydžio nustatymas – Pavėluotas direktyvos perkėlimas – Taikymas laiko atžvilgiu – Materialinės ir procesinės nuostatos“

Šiame sprendime, kurio faktinės ir teisinės aplinkybės buvo išdėstytos pirma²⁶, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Direktyvos 2014/104 17 straipsnio 2 dalis, kurioje įtvirtinta nuginčijama prezumpcija dėl kartelio sukeltos žalos buvimo, yra tiesiogiai susijusi su atitinkamo pažeidėjo civiline deliktine atsakomybe, todėl daro tiesioginį poveikį jo teisei padėti. Kadangi tokia norma gali būti laikoma norma dėl esmės, Teisingumo Teismas mano, kad Direktyvos 2014/104 17 straipsnio 2 dalis yra materialinio pobūdžio norma, kaip tai suprantama pagal šią direktyvą, todėl ją į Ispanijos teisę perkeliančių nuostatų taikymas atgaline data yra draudžiamas.

Kadangi Sąjungos teisės aktų leidėjo nurodyta aplinkybė, leidžianti preziumuoti žalos buvimą pagal Direktyvos 2014/104 17 straipsnio 2 dalį, yra kartelio buvimas, draudimas atgaline data taikyti šią nuostatą ir ją perkeliančias teisės nuostatas reiškia, kad jos negali būti taikomos ieškiniui dėl žalos atlyginimo, kuris, nors ir pareikštas įsigaliojus nacionalinės teisės nuostatoms, kuriomis ši direktyva pavėluotai perkelta į Ispanijos teisę, yra susijęs su konkurencijos teisės pažeidimu, kuris baigėsi prieš pasibaigiant šios direktyvos perkėlimo terminui.

²⁶ Dėl bylos faktinių ir teisių aplinkybių žr. I.2.1.1 skyrių „Nuostatos, kuriomis reglamentuojamas ieškinių dėl žalos atlyginimo senaties terminas“. Šis sprendimas taip pat aptariamas I.2.2.2 skyriuje „Nuostatos, kuriomis reglamentuojamas žalos dydžio nustatymas“ ir V skyriuje „Senaties terminų sistema“.

2.2. Nematerialinės direktyvos nuostatos

2.2.1. Nuostatos, kuriomis nacionaliniams teismams suteikiama galimybė įpareigoti atskleisti įrodymus

2022 m. lapkričio 10 d. Sprendimas „PACCAR ir kt.“ (C-163/21, [EU:C:2022:863](#))²⁷

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Konkurencija – Žalos, padarytos pagal SESV 101 straipsnio 1 dalį draudžiamais veiksmais, atlyginimas – Slapti susitarimai dėl sunkvežimių kainų nustatymo ir bruto kainų didinimo Europos ekonominėje erdvėje (EEE) – Direktyva 2014/104/ES – Taisyklės, kuriomis reglamentuojami pagal nacionalinę teisę nagrinėjami ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl valstybių narių ir Europos Sąjungos konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo, atlyginimo – 22 straipsnio 2 dalis – Taikymas „ratione temporis“ – 5 straipsnio 1 dalies pirma pastraipa – Sąvoka „atsakovo arba trečiosios šalies turimi svarbūs įrodymai“ – 5 straipsnio 2 dalis – Tam tikrų įrodymų ar svarbių įrodymų kategorijų atskleidimas remiantis pagrįstai turimais faktais – 5 straipsnio 3 dalis – Prašymo atskleisti įrodymus proporcingumo nagrinėjimas – Bylos šalių ir trečiųjų šalių teisėtų interesų pasvėrimas – Iš šių nuostatų kylančių pareigų apimtis“

Gavęs prašymą priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Direktyvos 2014/104 5 straipsnis, kuriuo reglamentuojamas atsakovo arba trečiosios šalies turimų svarbių įrodymų atskleidimas, yra nematerialinė nuostata, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 22 straipsnio 2 dalį, kurios perkėlimo į nacionalinę teisę priemonės dėl šios priežasties netaikomos ieškiniams dėl žalos atlyginimo, pareikštiems iki 2014 m. gruodžio 26 d.

2016 m. liepos 19 d. sprendime²⁸ Europos Komisija konstatavo, kad susitarusios, pirma, dėl sunkvežimių kainų Europos ekonominėje erdvėje (EEE) nuo 1997 m. iki 2011 m. ir, antra, dėl išmetamųjų teršalų technologijų, būtinų pagal EURO 3–6 standartus, naudojimo pradžios laiko ir išlaidų perkėlimo PACCAR, DAF Trucks ir DAF Trucks Deutschland (toliau – gamintojai) kartu su keliais kitais sunkvežimių gamintojais dalyvavo kartelyje, kuriuo pažeidžiamos Sąjungos teisės normos, draudžiančios kartelius²⁹.

2019 m. kovo 25 d. 45 šalys, teigiančios, kad yra sunkvežimių, galinčių patekti į 2016 m. liepos 19 d. sprendime konstatuoto pažeidimo taikymo sritį, pirkėjos, kreipėsi į *Juzgado de lo Mercantil no 7 de Barcelona* (Barselonos komercinis teismas Nr. 7, Ispanija) su prašymu leisti susipažinti su įvairiais gamintojų turimais įrodymais, kad galėtų prašyti atlyginti žalą, atsiradusią dėl 2016 m. liepos 19 d. sprendime konstatuoto pažeidimo.

²⁷ Šis sprendimas taip pat aptariamas III.1 skyriuje „Nurodymas atskleisti atsakovo arba trečiosios šalies turimus įrodymus“.

²⁸ 2016 m. liepos 19 d. Komisijos sprendimas C(2016) 4673 *final* dėl procedūros pagal [SESV] 101 straipsnį ir EEE susitarimo 53 straipsnį (byla AT.39824 – Sunkvežimiai).

²⁹ SESV 101 straipsnis ir EEE susitarimo 53 straipsnis.

Šios šalys tvirtino, kad joms reikia gauti tam tikrų įrodymų, kad būtų galima apskaičiuoti dirbtinį kainų padidinimą ir ypač palyginti rekomenduojamas kainas prieš kartelio laikotarpį, per jį ir po jo. Gamintojai ginčijo šį prašymą ir, be kita ko, teigė, kad tam tikrus prašomus dokumentus reikėtų parengti *ad hoc*.

Kadangi susipažinimas su ginčijamame prašyme nurodytais įrodymais grindžiamas Ispanijos teisės nuostata, kuria perkelta Direktyvos 2014/104 5 straipsnio 1 dalis, Barselonos komercinis teismas Nr. 7 pateikė Teisingumo Teismui prejudicinį klausimą, juo iš esmės siekiama išsiaiškinti, ar šiame straipsnyje nurodytas svarbių įrodymų pateikimas turi apimti tik atsakovo ar trečiosios šalies turimus dokumentus, ar vis dėlto jis gali apimti naujus dokumentus, kuriuos jie turėtų sukurti apibendrinami ir klasifikuodami turimą informaciją.

Teisingumo Teismo vertinimas

Teisingumo Teismas paaiškino Direktyvos 2014/104 5 straipsnio 1 dalies taikymo laiko atžvilgiu sąlygas ir pirmiausia priminė, kad šios direktyvos 22 straipsnyje aiškiai nustatytos jos nuostatų taikymo laiko atžvilgiu sąlygos pagal tai, ar jos pagal Sąjungos teisę laikomos materialinėmis nuostatomis.

Teisingumo Teismas pažymėjo, kad galimybė įpareigoti atskleisti svarbius atsakovo ar trečiosios šalies turimus įrodymus Direktyvos 2014/104 5 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje numatytais sąlygomis yra viena iš ypatingų teisių, kurios turi būti suteiktos nacionaliniams teismams nagrinėjant bylas, susijusias su ieškiniais dėl žalos, patirtos dėl konkurencijos teisės pažeidimų, atlyginimo. Įtvirtinus tokį reikalavimą šia nuostata siekiama ištaisyti nukentėjusio asmens nenaudai tokiose bylose egzistuojančią informacijos asimetriją. Vis dėlto 5 straipsnio dalykas yra susijęs tik su nacionaliniuose teismuose taikomomis procesinėmis priemonėmis, nedarant poveikio šalių teisei situacijai.

Vadinasi, Direktyvos 2014/104 5 straipsnio 1 dalies pirma pastraipa yra ne viena iš materialinių šios direktyvos nuostatų, kaip tai suprantama pagal jos 22 straipsnio 1 dalį, o viena iš „kitų“ šios direktyvos 22 straipsnio 2 dalyje minimų nuostatų, kurios pagal šią nuostatą yra taikomos ieškiniams, pareikštiems po 2014 m. gruodžio 26 d. Darytina išvada, kad Direktyvos 2014/104 5 straipsnio 1 dalies pirma pastraipa taikoma prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekusio teismo nagrinėjamam ieškiniiui, nes jis pareikštas 2019 m. kovo 25 d.

2023 m. sausio 12 d. Sprendimas „RegioJet“ (C-57/21, [EU:C:2023:6](#))³⁰

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Konkurencija – Piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi – Taisyklės, reglamentuojančios ieškinių, kuriuose pagal nacionalinę teisę prašoma atlyginti žalą, padarytą pažeidus valstybių narių ir Europos Sąjungos konkurencijos teisės nuostatas, pareiškimą – Direktyva 2014/104/ES – 5 ir 6 straipsniai – Įrodymų atskleidimas – Konkurencijos institucijos byloje esantys įrodymai – Europos Komisijoje vykstanti procedūra dėl konkurencijos taisyklių pažeidimo – Nacionalinė procedūra, susijusi su ieškiniu dėl žalos, padarytos dėl to paties pažeidimo, atlyginimo – Įrodymų atskleidimo sąlygos“

Šiame prejudiciniame sprendime Teisingumo Teismas konstatavo, kad Direktyvos 2014/104 5 ir 6 straipsniai, kuriuose reglamentuojamas, pirma, atsakovo arba trečiosios šalies turimų svarbių įrodymų atskleidimas ir, antra, konkurencijos institucijos byloje esančių įrodymų atskleidimas, yra nematerialinės nuostatos, nurodytos minėtos direktyvos 22 straipsnio 2 dalyje.

2015 m. *RegioJet*, teikianti keleivių vežimo geležinkeliais paslaugas maršrutu Praha–Ostrava, *Městský soud v Praze* (Prahos miesto teismas, Čekijos Respublika) pareiškė Čekijos nacionalinei geležinkelių transporto bendrovei *České dráhy* ieškinį dėl žalos atlyginimo, prašydama atlyginti žalą, patirtą dėl šios bendrovės tariamai padarytų konkurencijos teisės pažeidimų.

2012 m. Čekijos konkurencijos institucija jau buvo pradėjusi administracinę procedūrą dėl galimo *České dráhy* piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi; ji 2016 m. buvo sustabdyta po to, kai Europos Komisija pradėjo procedūrą dėl tų pačių veiksmų.

Ieškinyje dėl žalos atlyginimo *RegioJet* Prahos miesto teismo prašė nurodyti pateikti kelis dokumentus, kuriuos, kaip ji manė, turėjo *České dráhy*. Tačiau Čekijos konkurencijos institucija nurodė, kad prašomų dokumentų, kuriuos ji turėjo per administracinę procedūrą, kaip ir kitų prašomų dokumentų, kurie kartu sudaro darnią visumą, negalima pateikti, kol ši procedūra nebus galutinai užbaigta.

Vis dėlto Prahos miesto teismas, šiuo klausimu išklausęs Komisiją, patenkino prašymą dėl dokumentų pateikimo ir nurodė *České dráhy* prie bylos medžiagos pridėti dokumentus su informacija, kurią ši bendrovė specialiai parengė dėl Čekijos konkurencijos institucijos vykdomos procedūros, taip pat informacija, kuri saugoma ne dėl šios procedūros. Be to, šis teismas nusprendė sustabdyti bylos, susijusios su ieškiniu dėl žalos atlyginimo, nagrinėjimą iš esmės, kol bus baigta Komisijos pradėta procedūra.

Sprendimą nurodyti pateikti dokumentus apeliacinėje instancijoje patvirtino *Vrchní soud v Praze* (Prahos apeliacinis teismas, Čekijos Respublika), kuris, siekdamas užtikrinti pateiktų įrodymų apsaugą, juos sekvestravo.

³⁰ Šis sprendimas taip pat aptariamas III.2 skyriuje „Nurodymas atskleisti įrodymus vykstant procedūrai Komisijoje“.

Nejvyšší soud (Aukščiausiasis Teismas, Čekijos Respublika), kuris, kaip kasacinį skundą nagrinėjantis teismas, turi priimti sprendimą dėl Prahos apeliacinio teismo sprendimo teisėtumo, nusprendė kreiptis į Teisingumo Teismą, prašydamas išaiškinti Direktyvą 2014/104 dėl žalos atlyginimo nukentėjusiems nuo antikonkurencinių veiksmų, kurios 5 ir 6 straipsniuose yra numatytos taisyklės dėl įrodymų, kurių prašoma nagrinėjant ieškinį dėl žalos, padarytos pažeidus valstybių narių ir Sąjungos konkurencijos teisės nuostatas, atlyginimo pagal nacionalinę teisę, pateikimo³¹.

Teisingumo Teismo vertinimas

Teisingumo Teismas priminė, kad Direktyvoje 2014/104 yra aiškiai nustatytos jos nuostatų taikymo laiko atžvilgiu sąlygos, nelygu, ar pagal Sąjungos teisę tai yra materialinės nuostatos, ar ne.

Šioje byloje Teisingumo Teismas pažymėjo, kad galimybė Direktyvos 2014/104 5 ir 6 straipsniuose numatytomis sąlygomis nurodyti pateikti reikšmingus įrodymus, kuriuos turi atsakovas ar trečioji šalis, susijusi tik su nacionaliniuose teismuose taikomomis procesinėmis priemonėmis ir neturi tiesioginės įtakos šalių teisei padėti.

Tokiomis aplinkybėmis, viena vertus, Direktyvos 2014/104 5 ir 6 straipsniai nepriskiriami prie materialinių šios direktyvos nuostatų, kaip jos suprantamos pagal jos 22 straipsnio 1 dalį, taigi jie yra kitų šios direktyvos 22 straipsnio 2 dalyje nurodytų nuostatų, kurios, kaip numatyta šioje nuostatoje, taikomos ieškiniams, pateiktiems po 2014 m. gruodžio 26 d., dalis. Kita vertus, kadangi Čekijos teisės aktų leidėjas nusprendė, kad nacionalinės teisės nuostatos, kuriomis perkeliama Direktyvos 2014/104 procesinės nuostatos, tiesiogiai ir besąlygiškai taikomos ir ieškiniams, pareikštiems iki šios direktyvos perkėlimo į vidaus teisę dienos, bet po 2014 m. gruodžio 26 d., darytina išvada, kad minėtos direktyvos 5 ir 6 straipsniai taikytini prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekusio teismo nagrinėjamam ieškinui, nes jis pareikštas 2015 m.

2.2.2. Nuostatos, kuriomis reglamentuojamas žalos dydžio nustatymas

2022 m. birželio 22 d. Sprendimas „Volvo ir DAF Trucks“ (C-267/20, [EU:C:2022:494](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Karteliai – SESV 101 straipsnis – Direktyva 2014/104/ES – 10, 17 ir 22 straipsniai – Ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl Europos Sąjungos konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo, atlyginimo – Senaties terminas – Nuginčijama žalos prezumpcija – Patirtos žalos dydžio nustatymas – Pavėluotas direktyvos perkėlimas – Taikymas laiko atžvilgiu – Materialinės ir procesinės nuostatos“

³¹ Šios direktyvos 5 straipsnyje įtvirtintos taisyklės, kartu sudarančios bendrą tvarką dėl pateikimo įrodymų, kurių prašoma pagal nacionalinę teisę nagrinėjant ieškinius dėl žalos, patirtos dėl valstybių narių ir Sąjungos konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo, atlyginimo. Papildant šią nuostatą, minėtos direktyvos 6 straipsnyje įtvirtintos specialios taisyklės, susijusios su įrodymų, esančių už konkurencijos taisyklių įgyvendinimą atsakingų institucijų dokumentuose, atskleidimu.

Šiame sprendime, kurio faktinės ir teisinės aplinkybės buvo išdėstytos pirma³², Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Direktyvos 2014/104 17 straipsnio 1 dalimi, be kita ko, siekiama suteikti nacionaliniams teismams galimybę įvertinti patirtos žalos dydį, kai remiantis turimais įrodymais yra praktiškai neįmanoma arba pernelyg sunku tiksliai nustatyti jos dydį, o šios nuostatos tikslas yra palengvinti įrodinėjimo lygį, reikalaujamą nustatant dėl konkurencijos teisės normų pažeidimo patirtos žalos dydį.

Atsižvelgdamas į savo jurisprudenciją, pagal kurią normos, susijusios su įrodinėjimo pareiga ir įrodinėjimo standartu, iš principo yra laikomos procesinėmis normomis, Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad Direktyvos 2014/104 17 straipsnio 1 dalis yra procesinė nuostata, kaip ji suprantama pagal šią direktyvą, kurios atžvilgiu negalima taikyti perkėlimo nuostatų iki 2014 m. gruodžio 26 d. pareikštiems ieškiniams.

Kadangi RM pareiškė ieškinį 2018 m. balandžio 1 d., šis ieškinys, nors ir susijęs su pažeidimu, kuris baigėsi prieš įsigaliojant Direktyvai 2014/104, patenka į šios direktyvos 17 straipsnio 1 dalies taikymo laiko atžvilgiu sritį.

2.3. Direktyvos nuostatų, kuriomis dar kartą patvirtinama esama jurisprudencija, taikymas laiko atžvilgiu

2023 m. vasario 16 d. Sprendimas „Tráficos Manuel Ferrer“ (C-312/21, [EU:C:2023:99](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Konkurencija – Žalos, padarytos pagal SESV 101 straipsnio 1 dalį draudžiamais veiksmais, atlyginimas – Komisijos sprendimas, kuriuo konstatuojami slapti susitarimai dėl sunkvežimių kainų nustatymo ir bruto kainų didinimo Europos ekonominėje erdvėje (EEE) – Nacionalinė civilinio proceso taisyklė, kurioje numatyta, kad, jeigu ieškinys patenkinamas iš dalies, kiekviena šalis padengia savo bylinėjimosi išlaidas, išskyrus atvejus, kai piktnaudžiaujama – Valstybių narių procesinė autonomija – Veiksmingumo ir lygiavertiškumo principai – Direktyva 2014/104/ES – Tikslai ir bendra pusiausvyra – 3 straipsnis – Teisė į visišką patirtos žalos atlyginimą – 11 straipsnio 1 dalis – Konkurencijos teisės pažeidėjų solidarioji atsakomybė – 17 straipsnio 1 dalis – Galimybė nacionaliniam teismui apytikriai nustatyti žalą – Sąlygos – Atvejis, kai praktiškai neįmanoma arba pernelyg sudėtinga nustatyti žalos dydį – 22 straipsnis – Taikymas laiko atžvilgiu“

Šiame sprendime, kurio faktinės ir teisinės aplinkybės buvo išdėstytos pirma³³, Teisingumo Teismas konstatavo, jog Direktyvos 2014/104 3 straipsnio 1 dalyje primindamas valstybių narių pareigą užtikrinti, kad kiekvienas fizinis arba juridinis

³² Dėl bylos faktinių ir teisinių aplinkybių žr. I.2.1.1 skyrių „Nuostatos, kuriomis reglamentuojamas ieškinių dėl žalos atlyginimo senaties terminas“. Šis sprendimas taip pat aptariamas I.2.1.3 skyriuje „Nuostatos, kuriomis nustatoma nuginčijama prezumpcija dėl kartelio padarytos žalos buvimo“ ir V skyriuje „Senaties terminų sistema“.

³³ Dėl bylos faktinių ir teisinių aplinkybių žr. I.1 skyrių „Materialinė taikymo sritis“. Šis sprendimas taip pat aptariamas IV skyriuje „Apytikris žalos nustatymas“.

asmuo, patyręs žalą dėl konkurencijos teisės pažeidimo, galėtų reikalauti visos kompensacijos už šią žalą ir ją gauti, ir šios direktyvos 3 straipsnio 2 dalyje visą kompensaciją apibrėždamas kaip teisę į kompensaciją už faktinius nuostolius bei negautas pajamas ir teisę gauti palūkanas, Sąjungos teisės aktų leidėjas, kaip matyti iš minėtos direktyvos 12 konstatuojamosios dalies, siekė dar kartą patvirtinti esamą jurisprudenciją, todėl, kaip patvirtinta tos pačios direktyvos 22 straipsnio 2 dalyje, šių nuostatų perkėlimo į nacionalinę teisę priemonės turi būti būtinai nedelsiant taikomos visiems į jos taikymo sritį patenkantiems ieškiniams dėl žalos atlyginimo.

Be to, Direktyvos 2014/104 11 straipsnio 1 dalis, kiek joje numatyta galimybė šaliai, teikiančiai reikalavimą atlyginti žalą, grindžiamą tuo, kad antikonkurenciniais veiksmais padaryta žala, šį reikalavimą pareikšti tik vienam iš šiuos veiksmus atlikusių subjektų, turi būti laikoma nuostata, kodifikuojančia Teisingumo Teismo jurisprudenciją, ir yra viena iš šios direktyvos nuostatų, kurios perkėlimo į nacionalinę teisę priemonės taikomos nedelsiant.

II. Už žalos atlyginimą atsakingi subjektai

2019 m. kovo 14 d. Sprendimas „Skanska Industrial Solutions ir kt.“ (C-724/17, [EU:C:2019:204](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Konkurencija – SESV 101 straipsnis – Žalos, padarytos dėl šiame straipsnyje draudžiamo kartelio, atlyginimas – Už žalos atlyginimą atsakingų subjektų nustatymas – Juridinių subjektų perėmimas – Sąvoka „įmonė“ – Ekonominio tęstinumo kriterijus“

Šioje byloje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismas pateikė paaiškinimų dėl subjekto, kuriam turi būti pareiškiamas ieškinys dėl žalos, padarytos dėl Sąjungos konkurencijos teisės pažeidimų, atlyginimo juridinių subjektų perėmimo atveju.

1994–2002 m. Suomijoje buvo įgyvendinamas kartelis. Šis kartelis, susijęs su rinkų pasidalijimu, kainomis ir pasiūlymų teikimu, apėmė visą šios valstybės narės teritoriją, taip pat galėjo daryti poveikį valstybių narių tarpusavio prekybai. 2000–2003 m. bendrovės atsakovės įsigijo visas kelių kartelio dalyvių akcijas, paskui, pasibaigus savanoriško bankroto procedūroms, jas likvidavo. 2009 m. rugsėjo 29 d. sprendimu *Korkein hallinto-oikeus* (Aukščiausiasis administracinis teismas, Suomija) konstatavo, kad kartelio dalyvės pažeidė Suomijos teisės aktus dėl konkurencijos ribojimo ir SESV nuostatas dėl kartelių.

Remdamasis šiuo sprendimu Suomijos Vantos miestas iš įsigijusių bendrovių ketino gauti kompensaciją už kartelio padarytą žalą, tačiau ją skirti buvo atsisakyta, motyvuojant tuo, kad Suomijos teisės normose, reglamentuojančiose civilinę atsakomybę, nustatyta, jog atsakingas yra tik tas juridinis asmuo, kuris padarė žalą.

Pirmuoju ir antruoju klausimais prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekė išsiaiškinti, ar Sutarties nuostatas dėl kartelių reikia aiškinti taip, kad, esant tokiai situacijai, kokia nagrinėjama pagrindinėje byloje, įsigijusias bendroves galima pripažinti atsakingomis už šio kartelio padarytą žalą.

Teisingumo Teismas nusprendė, kad subjekto, turinčio atlyginti kartelio padarytą žalą, nustatymo klausimas tiesiogiai reglamentuojamas Sąjungos teisėje. Kadangi atsakomybė už žalą, padarytą dėl Sąjungos konkurencijos taisyklių pažeidimų, yra asmeninio pobūdžio, už dėl pažeidimo padarytą žalą turi atsakyti šias taisykles pažeidusi įmonė. Subjektai, turintys atlyginti pagal SESV 101 straipsnį draudžiamo kartelio ar veiksmų padarytą žalą, yra įmonės, kaip jos suprantamos pagal šią nuostatą, dalyvavusios šiame kartelyje ar vykdžiusios šiuos veiksmus.

Šio aiškinimo nepaneigia Europos Komisijos argumentas, jog iš Direktyvos 2014/104 11 straipsnio 1 dalies matyti, kad kiekvienos valstybės narės vidaus teisės sistemoje turi būti nustatyta, kuris subjektas turi atlyginti šią žalą, laikantis lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų.

Iš tiesų ši Direktyvos 2014/104, kuri, beje, *ratione temporis* netaikoma pagrindinėje byloje nagrinėjamoms faktinėms aplinkybėms, nuostata susijusi ne su subjekty, turinčių atlyginti tokią žalą, nustatymu, o su atsakomybės padalijimu tarp šių subjektų, todėl ji nesuteikia valstybėms narėms įgaliojimų nustatyti tuos subjektus.

Atvirkščiai, ši nuostata, kaip ir Direktyvos 2014/104 1 straipsnio „Dalykas ir taikymo sritis“ 1 dalies pirmas sakiny, patvirtina, kad už dėl Sąjungos konkurencijos teisės pažeidimo padarytą žalą atsakingos yra būtent „įmonės“, padariusios šį pažeidimą.

Tai pažymėjęs Teisingumo Teismas priminė, kad sąvoka „įmonė“, kaip ji suprantama pagal SESV 101 straipsnį, apima bet kokią ekonominę veiklą vykdančią subjektą, neatsižvelgiant į jo teisinį statusą ir finansavimo būdą, ir reiškia ekonominį vienetą, net jeigu teisiniu požiūriu šį ekonominį vienetą sudaro keli fiziniai arba juridiniai asmenys.

Taigi, kai Sąjungos konkurencijos taisyklių pažeidimą padaręs subjektas patiria teisinio ar organizacinio pobūdžio reformas, šie pasikeitimai nebūtinai lemia, kad sukurta nauja įmonė nėra atsakinga už pirmtakės padarytus šių taisyklių pažeidimus, jei ekonominiu požiūriu abu subjektai sutampa. Iš tiesų, jei įmonės, atsakingos už dėl tokio pažeidimo padarytą žalą, galėtų išvengti atsakomybės paprasčiausiai pakeitusios savo tapatybę restruktūrizavimu, perdavimais arba kitomis teisinėmis arba organizacinėmis reformomis, būtų pakenkta šia sistema siekiamam tikslui ir minėtų taisyklių veiksmingumui.

Šiuo atveju matyti, kad tarp įsigijusių bendrovių ir nagrinėjamame kartelyje dalyvavusių bendrovių yra ekonominis tęstinumas. Taigi, įsigijusios bendrovės perėmė pastarųjų bendrovių atsakomybę už šiuo karteliu padarytą žalą.

2021 m. spalio 6 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas „Sumal“ (C-882/19, [EU:C:2021:800](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Konkurencija – Žalos, padarytos pagal SESV 101 straipsnio 1 dalį draudžiamais veiksmais, atlyginimas – Už žalos atlyginimą atsakingų subjektų nustatymas – Ieškinys dėl žalos atlyginimo, pareikštas patronuojančiosios bendrovės patronuojamajai bendrovei po to, kai buvo priimtas sprendimas, kuriame konstatuotas vien šios patronuojančiosios bendrovės dalyvavimas kartelyje – Sąvoka „įmonė“ – Sąvoka „ekonominis vienetas“

Aiškindamas SESV 101 straipsnyje vartojamą sąvoką „įmonė“ Teisingumo Teismas patikslino sąlygas, kuriomis nuo pagal šį straipsnį draudžiamo kartelio nukentėję asmenys turi teisę pareikšti ieškinį dėl žalos atlyginimo patronuojančiosios bendrovės, kurios dalyvavimas darant šį pažeidimą buvo konstatuotas Komisijos sprendimu, patronuojamajai bendrovei.

1997–1999 m. bendrovė *Sumal SL* iš *Daimler* grupės, kurios patronuojančioji bendrovė yra *Daimler AG*, patronuojamosios bendrovės *Mercedes Benz Trucks España SL* (toliau – MBTE) įsigijo du sunkvežimius.

2016 m. liepos 19 d. sprendime³⁴ Europos Komisija konstatavo, kad *Daimler AG* pažeidė kartelius draudžiančias Sąjungos teisės normas³⁵, nes laikotarpiu nuo 1997 m. sausio mėn. iki 2011 m. sausio mėn. su keturiolika kitų Europoje įsteigtų sunkvežimių gamintojų sudarė susitarimus dėl sunkvežimių kainų nustatymo ir bendrų (bruto) kainų padidinimo Europos ekonominėje erdvėje (EEE).

Po šio sprendimo *Sumal* pareiškė MBTE ieškinį dėl žalos atlyginimo reikalaudama sumokėti 22 204,35 EUR kaip su šiuo karteliu susijusios žalos atlyginimą. Vis dėlto *Juzgado de lo Mercantil no 07 de Barcelona* (Barselonos komercinis teismas Nr. 7, Ispanija) atmetė *Sumal* ieškinį motyvuodamas tuo, kad Komisijos sprendimas nesusijęs su MBTE.

Sumal apskundė šį sprendimą *Audiencia Provincial de Barcelona* (Barselonos provincijos teismas, Ispanija). Šiomis aplinkybėmis tam teismui kilo klausimas, ar ieškinys dėl žalos atlyginimo gali būti pareikštas patronuojamajai bendrovei po to, kai Komisija priėmė sprendimą, kuriuo konstatuoti jos patronuojančiosios bendrovės antikonkurenciniai veiksmai, ir, atitinkamu atveju, kokiomis sąlygomis. Taigi šis teismas nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti šį prejudicinį klausimą Teisingumo Teismui.

³⁴ 2016 m. liepos 19 d. Komisijos sprendimas C(2016) 4673 *final* dėl procedūros pagal [SESV] 101 straipsnį ir EEE susitarimo 53 straipsnį (byla AT.39824 – Sunkvežimiai); jo santrauka paskelbta 2017 m. balandžio 6 d. *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje* (OL C 108, 2017, p. 6).

³⁵ SESV 101 straipsnis ir EEE susitarimo 53 straipsnis.

Teisingumo Teismo vertinimas

Remiantis suformuota jurisprudencija, kiekvienas asmuo turi teisę prašyti, kad „įmonės“, dalyvavusios pagal SESV 101 straipsnį draudžiamame kartelyje ar vykdydžiusios pagal jį draudžiamus veiksmus, atlygintų šiais antikonkurenciniais veiksmais padarytą žalą.

Kadangi šie ieškiniai dėl žalos atlyginimo yra sudedamoji Sąjungos konkurencijos taisyklių įgyvendinimo sistemos dalis, kaip ir valdžios institucijų vykdomo šių taisyklių įgyvendinimo atveju, sąvoka „įmonė“, kaip ji suprantama pagal SESV 101 straipsnį, negali turėti skirtingos prasmės tuo atveju, kai Komisija skiria baudas „įmonėms“ (*public enforcement*), ir tuo atveju, kai ieškiniai dėl žalos atlyginimo šioms „įmonėms“ pareiškiami nacionaliniuose teismuose (*private enforcement*).

Šiuo atžvilgiu iš SESV 101 straipsnio 1 dalies formuluotės matyti, kad Sutarčių autoriai, siekdami apibrėžti konkurencijos teisės pažeidimą padariusį subjektą, kuriam pagal šią nuostatą gali būti skirta sankcija, pasirinko sąvoką „įmonė“, o ne kitas sąvokas, kaipantai „bendrovė“ ar „juridinis asmuo“.

Be to, iš Direktyvos 2014/104, be kita ko, iš jos 2 straipsnio 2 punkto, matyti, kad šis teisės aktų leidėjas „pažeidėją“, kuris, kaip nustatyta šioje direktyvoje, turi atlyginti jam priskirtiną konkurencijos teisės pažeidimu padarytą žalą, apibrėžė kaip „įmonę arba įmonių asociaciją, įvykdžiusią konkurencijos teisės pažeidimą“.

Pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją sąvoka „įmonė“, kaip ji suprantama pagal SESV 101 straipsnį, apima bet kokią ekonominę veiklą vykdančią subjektą, neatsižvelgiant į jo teisinį statusą ir finansavimo būdą, ir reiškia ekonominį vienetą, net jeigu teisiniu požiūriu šį ekonominį vienetą sudaro keli fiziniai arba juridiniai asmenys.

Jei nustatoma, kad tokiam ekonominiam vienetui priklausanti bendrovė pažeidė SESV 101 straipsnio 1 dalį, todėl šios nuostatos pažeidimą padarė „įmonė“, kuriai ji priklauso, sąvoka „įmonė“ ir atitinkamai sąvoka „ekonominis vienetas“ teisiniu požiūriu lemia solidarią subjektų, kurie pažeidimo darymo momentu sudaro ekonominį vienetą, atsakomybę.

Be to, šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymi, kad SESV 101 straipsnyje vartojama sąvoka „įmonė“ yra funkcinė, todėl tą įmonę sudarantis ekonominis vienetas turi būti identifikuotas atsižvelgiant į atitinkamo susitarimo dalyką.

Taigi, jei nustatoma, kad patronuojančioji bendrovė pažeidė SESV 101 straipsnio 1 dalį, nuo šio pažeidimo nukentėjęs asmuo gali siekti, kad būtų pripažinta šios bendrovės patronuojamosios bendrovės civilinė atsakomybė, su sąlyga, kad nukentėjęs asmuo įrodo, kad atsižvelgiant į, pirma, šiuos du teisės subjektus siejančius ekonominius, organizacinius ir teisinius ryšius ir, antra, tai, kad egzistuoja konkretus ryšys tarp šios patronuojamosios bendrovės ekonominės veiklos ir pažeidimo, už kurį buvo pripažinta atsakinga patronuojančioji bendrovė, dalyko, ši patronuojamoji bendrovė su savo patronuojančiąja bendrove sudaro ekonominį vienetą.

III. Įrodymų atskleidimas nacionaliniuose procesuose

1. Nurodymas atskleisti atsakovo arba trečiosios šalies turimus įrodymus

2022 m. lapkričio 10 d. Sprendimas „PACCAR ir kt.“ (C-163/21, [EU:C:2022:863](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Konkurencija – Žalos, padarytos pagal SESV 101 straipsnio 1 dalį draudžiamais veiksmais, atlyginimas – Slapti susitarimai dėl sunkvežimių kainų nustatymo ir bruto kainų didinimo Europos ekonominėje erdvėje (EEE) – Direktyva 2014/104/ES – Taisyklės, kuriomis reglamentuojami pagal nacionalinę teisę nagrinėjami ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl valstybių narių ir Europos Sąjungos konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo, atlyginimo – 22 straipsnio 2 dalis – Taikymas „ratione temporis“ – 5 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą – Sąvoka „atsakovo arba trečiosios šalies turimi svarbūs įrodymai“ – 5 straipsnio 2 dalis – Tam tikrų įrodymų ar svarbių įrodymų kategorijų atskleidimas remiantis pagrįstai turimais faktais – 5 straipsnio 3 dalis – Prašymo atskleisti įrodymus proporcingumo nagrinėjimas – Bylos šalių ir trečiųjų šalių teisėtų interesų pasvėrimas – Iš šių nuostatų kylančių pareigų apimtis“

Šiame sprendime, kurio faktinės ir teisinės aplinkybės buvo išdėstytos pirma³⁶, Teisingumo Teismas išaiškino Direktyvos 2014/104 5 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą taip, kad prašymas atskleisti įrodymus tam tikromis sąlygomis gali apimti įrodymus, kuriuos reikia sukurti *ex novo* apibendrinant ir klasifikuojant prašymo adresato turimą informaciją.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pirmiausia konstatavo, jog, nors iš šios nuostatos formuluotės galima suprasti, kad prašymas atskleisti įrodymus gali būti taikomas tik jau egzistuojantiems įrodymams, ją aiškinant taip pat reikia atsižvelgti į jos kontekstą ir teisės akto, kuriame ji įtvirtinta, tikslus.

Viena vertus, kiek tai susiję su Direktyvos 2014/104 5 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos kontekstu, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad šios direktyvos 2 straipsnio 13 punkte pateikta sąvoka „įrodymai“ apibrėžtis – „visų rūšių įrodymai, priimtini bylą nagrinėjančiam nacionaliniam teismui, visų pirma dokumentai ir visi kiti objektai, kuriuose užfiksuota informacija, nepriklausomai nuo laikmenos, kurioje ši informacija laikoma“, – neleidžia manyti, kad įrodymai, kuriuos prašoma pateikti, būtinai turi būti jau egzistuojantys „dokumentai“. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas mano, kad nuoroda į atsakovo ar trečiosios šalies „turimus“ įrodymus tik atspindi faktinę situaciją, susijusią su nurodyta informacijos asimetriją, kurią Sąjungos teisės aktų leidėjas siekia ištaisyti.

Teisingumo Teismo manymu, tokią išvadą patvirtina Direktyvos 2014/104 5 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos tekstas, siejamas su šio straipsnio 2 ir 3 dalimis, kuriose

³⁶ Dėl bylos faktinių ir teisinių aplinkybių žr. I.2.2.1 skyrių „Nuostatos, kuriomis nacionaliniams teismams suteikiama galimybė įpareigoti atskleisti įrodymus“.

reikalaujama, kad nacionaliniai teismai įsitikintų, jog laikomasi prašymo atskleisti konkretumo reikalavimo ir proporcingumo principo įrodymus.

Kita vertus, kiek tai susiję su Direktyvos 2014/104 5 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos tikslu, Teisingumo Teismas priminė, kad Direktyva 2014/104 priimta remiantis Sąjungos teisės aktų leidėjo konstatavimu, kad kovos su antikonkurenciniais veiksmais Europos Komisijos ir nacionalinių konkurencijos institucijų iniciatyva nepakanka, kad būtų užtikrintas visiškas Sąjungos konkurencijos taisyklių laikymasis, todėl reikia palengvinti galimybę privačiam sektoriui dalyvauti skiriant piniginę sankciją ir užkertant kelią tokiems veiksams. Specialūs įgaliojimai, kuriuos turi turėti nacionaliniai teismai, kad galėtų ištaisyti atitinkamų šalių turimos informacijos asimetriją, padeda pasiekti šį tikslą.

Atsižvelgdamas į tai Teisingumo Teismas mano, kad įrodymų, kuriuos galima prašyti atskleisti, automatinis apribojimas vien jau egzistuojančiais atsakovo ar trečiosios šalies turimais dokumentais tam tikrais atvejais galėtų prieštarauti Direktyva 2014/104 siekiamam pagrindiniam tikslui.

Teisingumo Teismas galiausiai pabrėžė, kad toks Direktyvos 2014/104 5 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos aiškinimas neturi jokios įtakos šio straipsnio 2 ir 3 dalyse nurodyto esamų interesų pasvėrimo mechanizmo taikymui. Kadangi šios direktyvos nuostatos turi būti įgyvendinamos laikantis pagrindinių teisių ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje įtvirtintų principų, nacionaliniai teismai, į kuriuos kreiptasi su prašymu dėl įrodymų atskleidimo, turi apriboti įrodymų atskleidimą tuo, kas yra svarbu, proporcinga ir būtina, atsižvelgiant į šalies, kuriai paduotas toks prašymas, teisėtus interesus ir pagrindines teises, kaip numatyta šios direktyvos 5 straipsnio 2 ir 3 dalyse.

Taigi, Teisingumo Teismas konstatavo, jog Direktyvos 2014/104 5 straipsnio 1 dalies pirma pastraipa turi būti aiškinama taip, kad atsakovo arba trečiosios šalies turimi svarbūs įrodymai, kuriuos atskleisti gali nurodyti nacionaliniai teismai, apima ne tik jau egzistuojančius turimus dokumentus, bet ir tuos, kuriuos šalis, kuriai pateiktas prašymas atskleisti įrodymus, turėtų parengti *ex novo*, apibendrindama ar klasifikuodama turimą informaciją, žinias ar duomenis, su sąlyga, kad nacionaliniai teismai griežtai laikosi pagal šio straipsnio 2 ir 3 dalis jiems tenkančios pareigos apriboti įrodymų atskleidimą tuo, kas yra svarbu, proporcinga ir būtina, atsižvelgiant į šalies, kuriai pateiktas toks prašymas, teisėtus interesus ir pagrindines teises.

2. Nurodymas atskleisti įrodymus vykstant procedūrai Komisijoje

2023 m. sausio 12 d. Sprendimas „RegioJet“ (C-57/21, [EU:C:2023:6](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Konkurencija – Piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi – Taisyklės, kuriomis reglamentuojami pagal nacionalinę teisę nagrinėjami ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl valstybių narių ir Europos Sąjungos konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo, atlyginimo – Direktyva 2014/104/ES – 5 ir 6 straipsniai – Įrodymų atskleidimas – Konkurencijos institucijos byloje esantys įrodymai – Europos Komisijoje vykstanti procedūra dėl konkurencijos taisyklių pažeidimo – Nacionalinė procedūra, susijusi su ieškiniu dėl žalos, padarytos dėl to paties pažeidimo, atlyginimo – Įrodymų atskleidimo sąlygos“

Šiame sprendime, kurio faktinės ir teisinės aplinkybės buvo išdėstytos pirma³⁷, Teisingumo Teismas paaikškino tvarką, pagal kurią nacionalinis teismas, nagrinėdamas ieškinį dėl kartelio padarytos žalos atlyginimo, gali nurodyti atskleisti svarbius įrodymus, nepaisant to, kad buvo sustabdytas teismo procesas atsižvelgiant į Komisijos vykdomą procedūrą dėl atitinkamo kartelio.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas priminė, kad Direktyvos 2014/104 5–8 straipsniuose įtvirtintos nuostatos, taikomos dokumentų pateikimui, atspindi pusiausvyrą tarp, viena vertus, konkurencijos institucijų atliekamų veiksmų veiksmingumo ir, kita vertus, ieškinų dėl žalos atlyginimo, kuriuos pareiškia asmenys, manantys, kad jie nukentėjo dėl antikonkurencinių veiksmų, veiksmingumo.

Taigi, nors, atsižvelgiant į informacijos asimetriją, kuri dažnai būdinga ginčams dėl ieškinų dėl žalos, patirtos dėl konkurencijos teisės pažeidimų, atlyginimo, Direktyva 2014/104 siekiama padidinti nukentėjusiųjų nuo antikonkurencinių veiksmų galimybę gauti įrodymus, ja taip pat siekiama šią galimybę griežtai apriboti.

Pirma, Direktyvos 2014/104 5 straipsnyje įtvirtintos tam tikros bendros įrodymų pateikimo taisyklės bylose, susijusiose su ieškiniais dėl žalos, patirtos dėl konkurencijos teisės pažeidimų, atlyginimo.

Antra, šios direktyvos 6 straipsnyje numatytos specialios taisyklės dėl konkurencijos institucijos byloje esančių įrodymų pateikimo, kurios, be kita ko, atspindi skirtingą apsaugos lygį, priklausomai nuo prašomos informacijos ir nuo būtinybės apsaugoti viešajame sektoriuje vykdomų procedūrų veiksmingumą. Iš tikrųjų šioje nuostatoje išskiriamos kelios įrodymų kategorijos.

Trečia, svarbu pažymėti, kad, kaip matyti iš Direktyvos 2014/104 5 straipsnio 3 dalies ir 6 straipsnio 4 dalies, joje numatyta speciali prašymams pateikti įrodymus taikoma tvarka, pagal kurią tokie prašymai netenkinami automatiškai, o vertinami atsižvelgiant į

³⁷ Dėl bylos faktinių ir teisinių aplinkybių žr. I.2.2.1 skyrių „Nuostatos, kuriomis nacionaliniams teismams suteikiama galimybė įpareigoti atskleisti įrodymus“.

proporcingumo principą ir aplinkybes bei teisėtus interesus. Taigi bylą nagrinėjantis nacionalinis teismas turi atlikti griežtą proporcingumo kontrolę, prireikus atsižvelgdamas į nuomonę, kurią šiam teismui pagal Direktyvos 2014/104 6 straipsnio 11 dalį gali pateikti atitinkama konkurencijos institucija.

Atsižvelgdamas į šiuos paaiškinimus Teisingumo Teismas pirmiausia išnagrinėjo prejudicinį klausimą, ar nacionalinis teismas, nagrinėjantis ieškinį dėl žalos, patirtos dėl konkurencijos teisės pažeidimo, atlyginimo, gali nurodyti pateikti įrodymus ir sustabdyti teismo procesą, atsižvelgdamas į Europos Komisijos dar neužbaigtą administracinę procedūrą.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas konstatavo, kad Reglamento Nr. 1/2003 16 straipsnio 1 dalyje reikalaujama, kad nacionaliniai teismai nepriimtų sprendimų, prieštaraujančių Komisijos pradėtoje procedūroje ketinamam priimti sprendimui, ir šiuo tikslu įvertintų, ar reikia sustabdyti bylos nagrinėjimą. Vis dėlto iš Direktyvos 2014/104 nuostatų visumos matyti, kad pagal ją nereikalaujama, jog nacionaliniai teismai sustabdytų bylų, susijusių su ieškiniais dėl žalos, patirtos dėl konkurencijos taisyklių pažeidimo, atlyginimo, nagrinėjimą dėl to, kad Komisijoje yra pradėta procedūra dėl tų pačių pažeidimų.

Šiuo aspektu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad kai teismas šalims ar tretiesiems asmenims nurodo pateikti įrodymus nagrinėjant ieškinį dėl žalos atlyginimo, kurio nagrinėjimas buvo sustabdytas dėl to, kad Komisija pradėjo procedūrą, tas teismas iš principo nepriima sprendimo, prieštaraujančio sprendimui, kurį ketina priimti Komisija.

Vis dėlto nacionalinis teismas turi apriboti įrodymų pateikimą tik tuo, kas labai svarbu, proporcinga ir būtina, ir vengti to, kad tokiu pateikimu būtų nepagrįstai trukdoma Komisijos vykdomam tyrimui. Šiuo tikslu jis turi išnagrinėti prašomų įrodymų reikšmingumą, jų ryšį su pateiktu prašymu atlyginti žalą, šių įrodymų tikslumo pakankamumą ir jų proporcingumą. Tai darydamas nacionalinis teismas taip pat turi atsižvelgti į tai, ar bylos, susijusios su ieškiniu dėl žalos atlyginimo, nagrinėjimas buvo arba nebuvo sustabdytas.

Be to, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad nacionalinės administracinės procedūros sustabdymas, kol Komisija užbaigs tyrimą atitinkamoje byloje, yra tik laikina priemonė, kurios negalima prilyginti šios procedūros užbaigimui.

Teisingumo Teismas taip pat nurodė, kad nacionalinės teisės aktai, kuriais laikinai apriojamas bet kokios informacijos, perduodamos per administracinę procedūrą dėl konkurencijos, pateikimas, neatitinka Direktyvos 2014/104 6 straipsnio 5 dalies a punkto ir 6 straipsnio 9 dalies.

Iš Direktyvos 2014/104 6 straipsnio 5 dalies, siejamos su jos 25 konstatuojamąja dalimi, formuluotės aiškiai matyti, kad pagal šią nuostatą suteikiama laikinoji apsauga yra susijusi ne su visa konkurencijos institucijai pateikta informacija, o tik su informacija, kuri parengta būtent dėl šios institucijos pradėtos procedūros.

Šią išvadą patvirtina Direktyvos 2014/104 sisteminis aiškinimas. Šiuo aspektu Teisingumo Teismas, be kita ko, pabrėžė, kad leidimas valstybėms narėms išplėsti informacijos, kurią pateikti gali būti nurodyta tik užbaigus procedūrą, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 6 straipsnio 5 dalį, ribas lemtų labiau ribotą įrodymų pateikimą, o tai prieštarautų minėtos direktyvos 5 straipsnio 8 dalies, pagal kurią valstybėms narėms aiškiai leidžiama priimti taisykles, leidžiančias pateikti daugiau įrodymų, logikai.

Galiausiai, Teisingumo Teismas nurodė, kad pagal Direktyvą 2014/104 nacionaliniam teismui nedraudžiama, taikant nacionalinės teisės procesinę priemonę, nurodyti pateikti įrodymus siekiant vienintelio tikslo – juos sekvestruoti ir pateikti tik teismui patikrinus, ar toks atskleidimas galimas tik užbaigus vykdomą administracinę procedūrą. Iš tiesų, jeigu laikomasi iš proporcingumo principo kylančių reikalavimų, tokia procesinė priemonė gali padidinti prašymų atlyginti žalą, patirtą dėl konkurencijos taisyklių pažeidimo, veiksmingumą, kartu išsaugant apsaugą, kuri tam tikriems įrodymams taikoma pagal Direktyvos 2014/104 6 straipsnio 5 dalį.

3. Prašymą duoti nurodymą pateikiančio asmens pareiga pagrįsti reikalavimo atlyginti žalą patikimumą

2026 m. sausio 29 d. Sprendimas „Meliá Hotels International“ (C-286/24, [EU:C:2026:49](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Pagal nacionalinę teisę nagrinėjami ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl valstybių narių ir Europos Sąjungos konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo, atlyginimo – Direktyva 2014/104/ES – 5 straipsnio 1 dalis – Taikymo sritis – Specialusis ieškinys dėl dokumentų atskleidimo prieš pareiškiant galimą ieškinį dėl žalos atlyginimo – Reikalavimo atlyginti žalą patikimumo vertinimas“

Šiame sprendime, kurio faktinės ir teisinės aplinkybės buvo išdėstytos pirma³⁸, Teisingumo Teismas taip pat nagrinėjo prejudicinį klausimą, ar Direktyvos 2014/104 5 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje numatyta sąlyga, pagal kurią prašomų įrodymų gavimas priklauso nuo to, ar ieškovas pateikia pagrįstą paaiškinimą, pagrindžiantį jo reikalavimo atlyginti žalą patikimumą, yra įvykdyta, kai Europos Komisija yra priėmusi sprendimą, kuriuo konstatuojamas Sąjungos konkurencijos teisės pažeidimas, pasireiškiantis vertikaliu ribojimu dėl tikslo.

Šiuo aspektu Teisingumo Teismas visų pirma pažymėjo, kad pagal Direktyvos 2014/104 5 straipsnio 1 dalį iš esmės reikalaujama, kad dėl konkurencijos teisės pažeidimo nukentėjęs asmuo, grįsdamas savo prašymą atskleisti įrodymus, pateiktų pagrįstą

³⁸ Dėl bylos faktinių ir teisinių aplinkybių žr. I.1 skyrių „Materialinė taikymo sritis“.

paiškinimą, kuriame būtų nurodyti pagrindai turimi faktiniai duomenys ir įrodymai, pakankami jo reikalavimo atlyginti žalą patikimumui, t. y. pažeidimo, žalos ir priežastinio ryšio tarp šio pažeidimo ir žalos buvimo tikėtinumui, pagrįsti.

Dėl pažeidimo tikėtumo įrodymo Teisingumo Teismas taip pat pažymėjo, kad Komisijos sprendimas, kuriuo konstatuojamas SESV 101 straipsnio pažeidimas, leidžia nacionaliniam teismui konstatuoti, kad nagrinėjamo pažeidimo buvimas ir *a fortiori* tikėtumas yra įrodyti, nes nacionalinis teismas negali priimti sprendimų, kurie prieštarautų tokiame sprendime. Kita vertus, minėto sprendimo savaime nepakanka reikalavimo atlyginti žalą patikimumui bet kokiomis aplinkybėmis pagrįsti. Dar reikia įrodyti žalos ir priežastinio ryšio tikėtumą.

Dėl žalos tikėtumo įrodymo Teisingumo Teismas taip pat priminė, kad Direktyvos 2014/104 17 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta nuginčijama prezumpcija, susijusi su žala, padaryta dėl kartelio, kuris, kaip matyti iš šios direktyvos 2 straipsnio 14 punkto, turi būti suprantamas kaip horizontalus dviejų ar daugiau konkurentų konkurencijos apribojimas. Todėl tokia nuginčijama prezumpcija negali būti taikoma vertikaliam konkurencijos apribojimui, susijusiam su nekonkuruojančiomis įmonėmis, veikiančiomis skirtinguose gamybos ar platinimo grandinės lygmenyse.

Taigi, nors Komisijai priėmus sprendimą, kuriuo konstatuojamas draudžiamas kartelis, pažeidimu padarytos žalos tikėtumas turi būti laikomas įrodytu, nebent atsakovas paneigtų prezumpciją, taip nėra tuo atveju, kai Komisija yra priėmusi sprendimą, kuriuo konstatuojamas SESV 101 straipsnio pažeidimas, pasireiškiantis vertikaliu apribojimu, net jei tai yra konkurencijos ribojimas dėl tikslo. Vis dėlto tokiam sprendime gali būti elementų, svarbių vertinant žalos ir priežastinio ryšio tikėtumą.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad Direktyvos 2014/104 5 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad Komisijos sprendimo, kuriuo konstatuojamas Sąjungos konkurencijos teisės pažeidimas, pasireiškiantis vertikaliu ribojimu dėl tikslo, nepakanka reikalavimo atlyginti žalą patikimumui įrodyti, nes tam reikia įrodyti ne tik tokiam sprendime nustatyto pažeidimo tikėtumą, bet ir žalos bei priežastinio ryšio tarp žalos ir pažeidimo tikėtumą. Tai, kad šis sprendimas buvo priimtas pasibaigus susitarimo procedūrai, nekeičia atsakymo.

Galiausiai Teisingumo Teismas konstatavo, kad siekiant įrodyti reikalavimo atlyginti žalą patikimumą, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2014/104 5 straipsnio 1 dalį, nereikia pateikti įrodymų, jog labiau tikėtina nei netikėtina, kad yra įvykdytos atsakomybės už konkurencijos teisės pažeidimą atsiradimo sąlygos. Ieškovui pakanka įrodyti, kad prielaida, jog šios sąlygos įvykdytos, yra pagrįstai priimtina.

Pabrėždamas, kad patikimumo sąvoka, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2014/104 5 straipsnio 1 dalį, Sąjungos teisėje turi būti aiškinama autonomiškai, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad pagal įprastą reikšmę reikalavimo atlyginti žalą patikimumo sąvoka nereikalauja įrodyti ypač didelės tikimybės, kad atsakomybės atsiradimo sąlygos

yra įvykdytos, bet, priešingai, ji reiškia, kad reikia ir pakanka įtikinti nacionalinį teismą, priimančį sprendimą dėl prašymo atskleisti įrodymus, kad prielaida, jog šios trys sąlygos įvykdytos, yra pagrįstai priimtina.

Tokį aiškinimą patvirtina Direktyvos 2014/104 5 straipsnio 1 dalyje vartojamos reikalavimo atlyginti žalą patikimumo sąvokos kontekstinė analizė. Pirma, pagal bendrą šios nuostatos, siejamos, be kita ko, su šios direktyvos 6, 14 ir 15 konstatuojamosiomis dalimis, sistemą, reikalavimo atlyginti žalą patikimumo įrodymas lemia ne žalos atlyginimą išnagrinėjus ieškinį dėl esmės, o įpareigojimą iš anksto atskleisti įrodymus, kuris būtinas tokio ieškinio veiksmingumui užtikrinti. Taigi įrodinėjimo lygis, reikalaujamas siekiant gauti įrodymus, reikalingus ieškiniui dėl esmės pareikšti, turi būti žemesnis, nei reikalaujama siekiant nustatyti, ar įvykdytos atsakomybės dėl esmės atsiradimo sąlygos.

Kita vertus, iš Direktyvos 2014/104 5 straipsnio 1 dalies ir šios direktyvos 16 konstatuojamosios dalies matyti, kad reikalavimo atlyginti žalą patikimumas turi būti nustatomas remiantis tik ieškovui pagrįstai prieinamais faktiniais duomenimis ir įrodymais, o tai atspindi Sąjungos teisės aktų leidėjo norą nenustatyti ieškovui pernelyg didelės įrodinėjimo pareigos, bet tiesiog reikalauti, kad jis įtikintų, jog dėl konkurencijos teisės pažeidimo jam buvo padaryta žala.

Teisingumo Teismo teigimu, šis aiškinimas taip pat yra vienintelis, suderinamas su Direktyvos 2014/104 tikslais, pagal kuriuos visų pirma siekiama pašalinti informacijos asimetriją, būdingą ieškiniams dėl žalos, patirtos dėl konkurencijos teisės pažeidimo, atlyginimo. Įrodymus, reikalingus reikalavimui atlyginti žalą pagrįsti, dažnai turi vien tik priešinga ginčo šalis arba tretieji asmenys, o ieškovui jie nėra pakankamai žinomi arba prieinami.

Tai, kad ieškovas, grįsdamas savo prašymą atskleisti įrodymus, reikalingus ieškiniui dėl žalos atlyginimo pagrįsti, turi įrodyti, jog labiau tikėtina nei netikėtina, kad yra įvykdytos atsakomybės už konkurencijos teisės pažeidimą atsiradimo sąlygos, yra griežtas teisinis reikalavimas, galintis nepagrįstai trukdyti veiksmingai pasinaudoti teise į žalos atlyginimą. Toks įrodinėjimo reikalavimas nesuderinamas su tikslu palengvinti ieškinių dėl žalos atlyginimo pareiškimą, nes dėl reikalaujamo įrodymų lygio ieškovui taptų beveik neįmanoma arba pernelyg sudėtinga pareikšti ieškinį dėl žalos atlyginimo.

Taigi, Direktyvos 2014/104 tikslai patvirtina reikalavimo atlyginti žalą patikimumo sąvokos ir ieškovui tenkančios įrodinėjimo pareigos aiškinimą, pagal kurį ieškovas, remdamasis jam pagrįstai prieinamais įrodymais, turi įtikinti nacionalinį teismą, priimančį sprendimą dėl jo prašymo atskleisti įrodymus, kad prielaida, jog trys kumuliacinės atsakomybės už konkurencijos teisės pažeidimą atsiradimo sąlygos įvykdytos, yra pagrįstai priimtina.

4. Konkurencijos institucijos byloje esančių įrodymų atskleidimo apribojimai: pareiškimai dėl baudos sušvelninimo ir susitarimo pareiškimai

2025 m. spalio 30 d. Sprendimas „FL und KM Baugesellschaft ir S“ (C-2/23, [EU:C:2025:848](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Konkurencija – SESV 101 straipsnis – Veiksmingumas – Direktyva 2014/104/ES – Taisyklės, kuriomis reglamentuojami pagal nacionalinę teisę nagrinėjami ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl valstybių narių ir Europos Sąjungos konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo, atlyginimo – 6 straipsnio 6 ir 7 dalys – 7 straipsnio 1 dalis – Direktyva 2019/1/ES – Galimybių veiksmingiau įgyvendinti konkurencijos taisykles ir užtikrinti tinkamą vidaus rinkos veikimą suteikimas valstybių narių konkurencijos institucijoms – 31 straipsnio 3 dalis – Taikymo sritis – Nacionalinių valdžios institucijų savitarpio administracinės ir teisminės pagalbos mechanizmas – Konkurencijos institucijos bylos perdavimas ikiteisminį tyrimą atliekančiai institucijai – Pareiškimų dėl baudos sušvelninimo ir susitarimo pareiškimų bei jų priedų įtraukimas į ikiteisminio tyrimo procedūros medžiagą – Kaltinamųjų ir kitų tokios procedūros šalių galimybė susipažinti su šiais dokumentais“

Šiame sprendime, kurio faktinės ir teisinės aplinkybės buvo išdėstytos pirma³⁹, Teisingumo Teismas patikslino apsaugos nuo atskleidimo, kuri taikoma įmonių pareiškimams dėl baudos sušvelninimo ir susitarimo pareiškimams, susijusiems su karteliais, kuriuose jos dalyvavo ir kurie padarė žalos tretiesiems asmenims, ribas.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad pagal Direktyvos 2019/1 31 straipsnio 3 dalį suteikiama apsauga pareiškimams dėl baudos sušvelninimo bei susitarimo pareiškimams ir ji turi būti užtikrinta neatsižvelgiant į aplinkybes, kuriomis tie pareiškimai naudojami.

Konkrečiai kalbant, iš minėto 31 straipsnio 3 dalies matyti, kad pagal Sąjungos konkurencijos teisę galimybė susipažinti su pareiškimais dėl baudos sušvelninimo ir susitarimo pareiškimais, parengtais per nacionalinės konkurencijos institucijos vykdomą įgyvendinimo procedūrą, suteikiama tik šalims, dėl kurių vyksta atitinkamas procesas, ir tik tam, kad jos galėtų pasinaudoti teise į gynybą.

Šioje nuostatoje vartojamas žodžių junginys „šal[ys], dėl kurių vyksta atitinkamas procesas“ negali būti suprantamas kaip apimantis nukentėjusiuosius, galinčius pareikšti ieškinį dėl žalos atlyginimo.

Taigi ši nuostata netektų prasmės, jei pagal nacionalinę teisę pareiškimams dėl baudų sušvelninimo ir susitarimo pareiškimams, po to, kai jie, taikant savitarpio administracinės pagalbos mechanizmą, buvo perduoti baudžiamosioms institucijoms per šių institucijų vykdomą ikiteisminio tyrimo procedūrą, nebūtų suteikiama apsauga,

³⁹ Dėl bylos faktinių ir teisinių aplinkybių žr. I.1 skyrių „Materialinė taikymo sritis“.

lygiavertė tai, kuri jiems užtikrinama pagal Sąjungos konkurencijos teisę, visų pirma, jei visos šios procedūros šalys, įskaitant nukentėjusiuosius, galinčius pareikšti ieškinį dėl žalos atlyginimo, turėtų galimybę susipažinti su šiais pareiškimais.

Kadangi tokia galimybė susipažinti gali pakenkti Direktyvos 2019/1 31 straipsnio 3 dalies veiksmingumui, ji negali būti suteikta kitoms ikiteisminio tyrimo procedūros šalims nei kaltinamieji, visų pirma nuo atitinkamo konkurencijos teisės pažeidimo nukentėjusiems asmenims, kurie prašo atlyginti šiuo pažeidimu padarytą žalą.

Atsižvelgdamas į visa tai, kas išdėstyta, Teisingumo Teismas padarė išvadą: Direktyvos 2019/1 31 straipsnio 3 dalis, siejama su Chartijos 47 straipsnio pirma ir antra pastraipomis ir 48 straipsnio 2 dalimi, turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias su konkurencijos teisės pažeidimu nesusijusiame baudžiamajame procese teisę susipažinti su pareiškimais dėl baudos sušvelninimo ir susitarimo pareiškimais, parengtais proceso nacionalinėje konkurencijos institucijoje tikslais ir perduotais nacionalinėms teisėsaugos institucijoms, turi kitos šio baudžiamojo proceso šalys, be kita ko, asmenys, nukentėję nuo atitinkamo konkurencijos teisės pažeidimo, kurie prašo atlyginti dėl šio pažeidimo padarytą žalą.

IV. Apytikris žalos nustatymas

2023 m. vasario 16 d. Sprendimas „Tráficos Manuel Ferrer“ (C-312/21, [EU:C:2023:99](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Konkurencija – Žalos, padarytos pagal SESV 101 straipsnio 1 dalį draudžiamais veiksmais, atlyginimas – Komisijos sprendimas, kuriuo konstatuojami slapti susitarimai dėl sunkvežimių kainų nustatymo ir bruto kainų didinimo Europos ekonominėje erdvėje (EEE) – Nacionalinė civilinio proceso taisyklė, kurioje numatyta, kad, jeigu ieškinys patenkinamas iš dalies, kiekviena šalis padengia savo bylinėjimosi išlaidas, išskyrus atvejus, kai piktnaudžiaujama – Valstybių narių procesinė autonomija – Veiksmingumo ir lygiavertiškumo principai – Direktyva 2014/104/ES – Tikslai ir bendra pusiausvyra – 3 straipsnis – Teisė į visišką patirtos žalos atlyginimą – 11 straipsnio 1 dalis – Konkurencijos teisės pažeidėjų solidarioji atsakomybė – 17 straipsnio 1 dalis – Galimybė nacionaliniam teismui apytikriai nustatyti žalą – Sąlygos – Atvejis, kai praktiškai neįmanoma arba pernelyg sudėtinga nustatyti žalos dydį – 22 straipsnis – Taikymas laiko atžvilgiu“

Šiame sprendime, kurio faktinės ir teisinės aplinkybės buvo išdėstytos pirma⁴⁰, Teisingumo Teismas aiškino Direktyvos 2014/104 17 straipsnio 1 dalį, pagal kurią valstybės narės užtikrina, kad nacionaliniai teismai būtų pagal nacionalines procedūras

⁴⁰ Dėl bylos faktinių ir teisinių aplinkybių žr. I.1 skyrių „Materialinė taikymo sritis“. Šis sprendimas taip pat aptariamas I.2.3 skyriuje „Direktyvos nuostatų, kuriomis dar kartą patvirtinama esama jurisprudencija, taikymas laiko atžvilgiu“.

įgalioti apytikriai nustatyti dėl antikonkurencinių veiksmų patirtos žalos dydį, jeigu nustatoma, kad ieškovas patyrė žalą, bet remiantis turimais įrodymais praktiškai neįmanoma arba pernelyg sunku tiksliai nustatyti jos dydį.

Šiuo aspektu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekė išsiaiškinti, ar šioje nuostatoje numatytas teismo atliekamas apytikris žalos nustatymas leidžiamas tokiomis aplinkybėmis, kokios susiklostė šioje byloje, kai, viena vertus, atsakovas suteikė ieškovui galimybę susipažinti su informacija, kuria remdamasis pats parengė ekspertizės išvadą, kad paneigtų atlygintinos žalos buvimą, ir, kita vertus, reikalavimas atlyginti žalą pareiškiamas tik vienam iš sprendimo, kuriuo konstatuojamas SESV 101 straipsnio pažeidimas, adresatų, kuris prekiaavo tik dalimi ieškovo įsigytų produktų, dėl kurių sudarytas kartelis.

Teisingumo Teismo vertinimas

Teisingumo Teismas pirmiausia pabrėžė, kad Direktyvos 2014/104 17 straipsnio 1 dalies formuluotėje teismo atliekamo apytikrio žalos nustatymo taikymo sritis apribojama atvejais, kai, nustačius, kad ieškovas patyrė žalą, yra praktiškai neįmanoma arba pernelyg sudėtinga tiksliai nustatyti jos dydį.

Be to, priminęs, kad Direktyvos 2014/104 17 straipsnio 1 dalis yra viena iš priemonių, kuriomis siekiama pašalinti nuo antikonkurencinių veiksmų nukentėjusių asmenų ir konkurencijos teisę pažeidusių įmonių turimos informacijos asimetriją, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad ši priemonė gali sąveikauti kartu su kitomis šioje direktyvoje numatytomis taisomosiomis priemonėmis. Taigi būtinybė teismui apytikriai nustatyti dėl antikonkurencinių veiksmų patirtą žalą visų pirma gali priklausyti nuo rezultato, kurį ieškovas gavo pateikęs prašymą pateikti įrodymų pagal Direktyvos 2014/104 5 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą.

Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas pažymėjo: kadangi pastaroji nuostata Direktyvoje 2014/104 atlieka svarbų vaidmenį, nacionalinis teismas, prieš apytikriai nustatydamas žalą, turi patikrinti, ar ieškovas ja pasinaudojo. Jei praktiškai neįmanoma įvertinti žalos dėl ieškovo neveikimo, nacionalinis teismas neturi pakeisti ieškovo ar ištaisyti jo trūkumų.

Vis dėlto pagrindinėje byloje nagrinėjamai situacijai būdingos aplinkybės, kurias prejudiciniuose klausimuose nurodė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, t. y. kad, pirma, *Daimler* pateikė ieškovėms pagrindinėje byloje duomenis, kuriais rėmėsi siekdama paneigti jų ekspertizės išvadą, ir, antra, ieškovės pagrindinėje byloje pareiškė reikalavimą tik vienam iš Europos Komisijos konstatuotą pažeidimą padariusių subjektų, savaime nėra svarbios vertinant, ar nacionaliniam teismui leidžiama apytikriai nustatyti žalą pagal Direktyvos 2014/104 17 straipsnio 1 dalį. Pastaruoju aspektu Teisingumo Teismas, be kita ko, priminė jurisprudencijoje suformuotą ir Direktyvos 2014/14 11 straipsnyje patvirtintą principą, kad konkurencijos teisės pažeidimas iš esmės užtraukia jį įvykdžiusių subjektų solidariąją atsakomybę.

V. Senaties terminų sistema

2022 m. birželio 22 d. Sprendimas „Volvo ir DAF Trucks“ (C-267/20, [EU:C:2022:494](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Karteliai – SESV 101 straipsnis – Direktyva 2014/104/ES – 10, 17 ir 22 straipsniai – Ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl Europos Sąjungos konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo, atlyginimo – Senaties terminas – Nuginčijama žalos prezumpcija – Patirtos žalos dydžio nustatymas – Pavėluotas direktyvos perkėlimas – Taikymas laiko atžvilgiu – Materialinės ir procesinės nuostatos“

Nagrinėdamas Direktyvos 2014/104 10 straipsnio, kuriame nustatytos taisyklės, susijusios su ieškinių dėl žalos, patirtos dėl konkurencijos teisės pažeidimų, atlyginimo senatimi, taikymą laiko atžvilgiu, šiame sprendime, kurio faktinės ir teisinės aplinkybės buvo išdėstytos pirma⁴¹, Teisingumo Teismas patikslino iš SESV 101 straipsnio kylančius reikalavimus, taikomus nustatant ieškinių dėl žalos, patirtos dėl konkurencijos teisės pažeidimų, kurie baigėsi prieš įsigaliojant Direktyvai 2014/104, atlyginimo nacionalinių senaties terminų skaičiavimo pradžią.

Kadangi Direktyva 2014/104 į Ispanijos teisės sistemą perkelta praėjus penkiems mėnesiams po jos perkėlimo termino, nustatyto 2016 m. gruodžio 27 d., pabaigos, Teisingumo Teismas konstatavo, kad, siekiant nustatyti, kaip pagrindinėje byloje šios direktyvos 10 straipsnis turi būti taikomas laiko atžvilgiu, reikia patikrinti, ar toje byloje nagrinėjama situacija susidarė prieš pasibaigiant šios direktyvos perkėlimo terminui, ar ji vis dėlto darė poveikį pasibaigus šiam terminui. Konkrečiai kalbant, Teisingumo Teismas mano, kad reikia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2014/104 perkėlimo termino pasibaigimo dieną, t. y. 2016 m. gruodžio 27 d., pagrindinėje byloje nagrinėjamai situacijai taikytinas senaties terminas buvo pasibaigęs, o tai reiškia, kad reikia nustatyti momentą, nuo kurio prasidėjo šio senaties termino eiga. Tuo metu galiojusioje Ispanijos teisėje buvo numatyta, kad vienų metų senaties terminas pradedamas skaičiuoti nuo tada, kai nukentėjęs asmuo sužino apie atsakomybę sukėlusius veiksmus.

Nors prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi nustatyti datą, kada šiuo atveju RM sužinojo apie tuos veiksmus, jis turi aiškinti taikytinas nacionalinės teisės nuostatas kuo labiau atsižvelgdamas į Sąjungos teisę ir ypač į SESV 101 straipsnio tekstą ir tikslą.

Tokiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas pabrėžė, kad iš veiksmingumo principo išplaukia, jog nacionalinio ieškinių dėl žalos, patirtos dėl konkurencijos teisės pažeidimų, atlyginimo senaties termino eiga negali prasidėti, kol nėra nutrauktas pažeidimas ir kol nukentėjęs asmuo nesužinojo informacijos, būtinos ieškiniui dėl žalos atlyginimo

⁴¹ Dėl bylos faktinių ir teisinių aplinkybių žr. I.2.1.1 skyrių „Nuostatos, kuriomis reglamentuojamas ieškinių dėl žalos atlyginimo senaties terminas“. Šis sprendimas taip pat aptariamas I.2.1.3 skyriuje „Nuostatos, kuriomis nustatoma nuginčijama prezumpcija dėl kartelio padarytos žalos buvimas“ ir I.2.2.2 skyriuje „Nuostatos, kuriomis reglamentuojamas žalos dydžio nustatymas“.

pareikšti, t. y. informacijos apie žalos buvimą, priežastinį ryšį tarp šios žalos ir pažeidimo bei tą pažeidimą padariusio asmens tapatybę, arba negali būti laikomas žinančiu tokią informaciją.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad 2016 m. liepos 19 d. išplatintame pranešime spaudai taip tiksliai kaip Sprendimo santraukoje nenurodyta pažeidimą padariusių asmenų tapatybę, jo tikslį trukmę ir su šiuo pažeidimu susijusios prekės. Tokiomis aplinkybėmis atsižvelgiant į SESV 101 straipsnio veiksmingumą reikia pripažinti, kad šiuo atveju RM pareikšto ieškinio dėl žalos atlyginimo senaties termino eiga turėjo prasidėti nuo Komisijos sprendimo santraukos paskelbimo dienos.

Jei taip, tada šis terminas nebuvo pasibaigęs iki Direktyvos 2014/104 perkėlimo termino pabaigos. Jis tęsėsi net ir įsigaliojus Ispanijos teisės nuostatoms, kuriomis perkelta direktyva. Taigi Teisingumo Teismas konstatavo, kad jeigu pagal ankstesnes normas RM ieškiniui dėl žalos atlyginimo taikytinas senaties terminas nesibaigė prieš pasibaigiant direktyvos perkėlimo terminui, šis ieškinyss patenka į šios direktyvos 10 straipsnio taikymo sritį laiko atžvilgiu.

2024 m. balandžio 18 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas „Heureka Group (Kainų palyginimas internete)“ (C-605/21, [EU:C:2024:324](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – SESV 102 straipsnis – Veiksmingumo principas – Ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo, atlyginimo – Direktyva 2014/104/ES – Pavėluotas direktyvos perkėlimas – Taikymas laiko atžvilgiu – 10 straipsnis – Senaties terminas – „Dies a quo“ taisyklės – Pažeidimo nutraukimas – Informacijos, būtinos ieškiniui dėl žalos atlyginimo pareikšti, sužinojimas – Europos Komisijos sprendimo, kuriuo konstatuojamas konkurencijos taisyklių pažeidimas, santraukos paskelbimas „Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje“ – Dar negalutinio Komisijos sprendimo privalomumas – Senaties termino sustabdymas ar nutraukimas Komisijos tyrimo laikotarpiu arba iki datos, kai jos sprendimas tampa galutinis“

Šiame sprendime, kurio faktinės ir teisinės aplinkybės buvo išdėstytos pirma⁴², Teisingumo Teismas paaikškino reikalavimus, kylančius tiek iš SESV 102 straipsnio, tiek iš Direktyvos 2014/104, susijusius su ieškinių dėl žalos, patirtos dėl tęstinių Sąjungos konkurencijos teisės taisyklių pažeidimų, atlyginimo senaties terminu.

Siekdamas nustatyti, kaip pagrindinėje byloje Direktyvos 2014/104 10 straipsnis turi būti taikomas laiko atžvilgiu, Teisingumo Teismas patikrino, ar nagrinėjama situacija susiklostė iki 2016 m. gruodžio 27 d., ar ji vis dėlto ir toliau darė poveikį.

⁴² Dėl bylos faktinių ir teisinių aplinkybių žr. I.2.1.1 skyrių „Nuostatos, kuriomis reglamentuojamas ieškinių dėl žalos atlyginimo senaties terminas“.

Šiuo tikslu reikėjo išsiaiškinti, ar 2016 m. gruodžio 27 d. buvo pasibaigęs pagrindinėje byloje nagrinėjamai situacijai taikytinas nacionalinis senaties terminas. Tačiau šiomis aplinkybėmis reikia atsižvelgti į tai, kad net prieš pasibaigiant Direktyvos 2014/104 perkėlimo į nacionalinę teisę terminui nacionalinės senaties taisyklės turėjo atitikti lygiavertiškumo bei veiksmingumo principus ir negalėjo visiškai panaikinti SESV 102 straipsnio veiksmingumo.

Siekiant visiško SESV 102 straipsnio ir ypač jame nurodyto draudimo veiksmingumo reikalaujama, kad nacionaliniai senaties terminai, taikomi ieškiniams dėl žalos, patirtos dėl šio straipsnio pažeidimo, atlyginimo, nebūtų pradedami skaičiuoti anksčiau, nei baigiasi pažeidimas ir nukentėjęs asmuo sužino arba gali būti pagrįstai laikomas sužinojusi informaciją, būtiną ieškiniui dėl žalos atlyginimo pareikšti.

Nors nagrinėjamu atveju prašymą priimti prejudicinį pateikęs teismas turi nustatyti datą, kada *Heureka* sužinojo šią informaciją, Teisingumo Teismas mano esant naudinga pažymėti, kad iš esmės šis momentas sutampa su Komisijos sprendimo, kuriuo konstatuojamas pažeidimas, santraukos paskelbimo Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje diena, neatsižvelgiant į tai, ar šis sprendimas tapo galutinis.

Be to, Teisingumo Teismas nurodė, kad pagal SESV 102 straipsnį ir veiksmingumo principą reikalaujama sustabdyti arba nutraukti senaties terminą Komisijos tyrimo laikotarpiu. Tačiau pagal šį straipsnį ir šį principą nereikalaujama, kad senaties terminas toliau būtų sustabdytas, kol Komisijos sprendimas taps galutinis. Nukentėjęs asmuo, siekdamas pagrįsti ieškinį dėl žalos atlyginimo, gali remtis Komisijos sprendime, kuris netapo galutinis, išdėstytomis išvadomis, nes jis, kol nėra panaikintas, turi privalomąją galią.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Teisingumo Teismas konstatavo, kad nacionalinė senaties tvarka, kaip antai nagrinėjama pagrindinėje byloje, pagal kurią, viena vertus, trejų metų senaties terminas dėl kiekvienos iš SESV 102 straipsnio pažeidimo kylančios dalinės žalos pradedamas skaičiuoti nepriklausomai ir atskirai nuo tada, kai nukentėjęs asmuo sužinojo arba gali būti pagrįstai laikomas sužinojusi apie tai, kad patyrė dalinę žalą, ir apie ją atlyginti privalančio asmens tapatybę, ir nebūtina, kad pažeidimas būtų pasibaigęs ir kad šis asmuo būtų sužinojęs apie tai, kad atitinkamas elgesys yra konkurencijos taisyklių pažeidimas, ir, kita vertus, minėtas terminas negali būti sustabdytas arba nutrauktas vykstant Komisijos tyrimui dėl tokio pažeidimo, yra nesuderinama su SESV 102 straipsniu ir veiksmingumo principu, nes dėl tos tvarkos naudojimasis teise reikalauti atlyginti dėl to pažeidimo patirtą žalą tampa praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas.

Taigi būtent neatsižvelgiant į šios senaties tvarkos elementus, kurie yra nesuderinami su SESV 102 straipsniu ir veiksmingumo principu, reikia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2014/104 perkėlimo į nacionalinę teisę termino pasibaigimo dieną, t. y. 2016 m. gruodžio 27 d., buvo pasibaigęs nacionalinėje teisėje nustatytas senaties terminas, iki tos dienos taikytinas pagrindinėje byloje nagrinėjamai situacijai.

Šiuo atžvilgiu iš Komisijos sprendimo, kuriuo konstatuota, kad *Google* piktnaudžiavo dominuojančia padėtimi, matyti, jog šis pažeidimas to sprendimo priėmimo dieną, t. y. 2017 m. birželio 27 d., dar nebuvo pasibaigęs. Vadinasi, Direktyvos 2014/104 perkėlimo į nacionalinę teisę termino pabaigos dieną senaties terminas buvo ne kad nepasibaigęs, bet net neprasidėjęs.

Kadangi pagrindinėje byloje nagrinėjama situacija nebuvo susiklosčiusi iki Direktyvos 2014/104 perkėlimo į nacionalinę teisę termino pabaigos, jos 10 straipsnis taikytinas *ratione temporis*. Teisingumo Teismas konstatavo, kad iš aiškos šio straipsnio 2 ir 4 dalių formuluotės matyti, kad nagrinėjama senaties tvarka taip pat nesuderinama su šia nuostata. Jis konkrečiai pažymėjo, jog pagal minėto 10 straipsnio 4 dalies antrą sakinį dabar reikalaujama, kad senaties termino sustabdymas konkurencijos institucijai ėmusis veiksmų, kad pradėtų tyrimą arba bylos nagrinėjimą dėl konkurencijos teisės pažeidimo, su kuriuo susijęs ieškinys dėl žalos atlyginimo, būtų nutrauktas ne anksčiau kaip po vieno metų nuo tada, kai sprendimas, kuriuo konstatuojamas šis pažeidimas, tapo galutinis arba bylos nagrinėjimas buvo baigtas kitu būdu. Taigi, šia nuostata viršijami iš SESV 102 straipsnio ir veiksmingumo principo kylantys reikalavimai.

2025 m. rugsėjo 4 d. Sprendimas „Nissan Iberia“ (C-21/24, [EU:C:2025:659](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – SESV 101 straipsnis – Veiksmingumo principas – Ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl valstybių narių ir Europos Sąjungos konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo, atlyginimo – Senaties terminas – „Dies a quo“ nustatymas – Informacijos, būtinos ieškiniui dėl žalos atlyginimo pareikšti, sužinojimas – Nacionalinės konkurencijos institucijos sprendimo, kuriuo konstatuojamas konkurencijos taisyklių pažeidimas, paskelbimas jos interneto svetainėje – Dar negalutinio nacionalinės konkurencijos institucijos sprendimo privalomumas – Senaties termino sustabdymas ar nutraukimas – Proceso ieškinį dėl žalos atlyginimo nagrinėjančiame teisme sustabdymas – Direktyva 2014/104/ES – 10 straipsnis – Taikymas laiko atžvilgiu“

Šiame prejudiciniame sprendime, pirma, Teisingumo Teismas nurodė iš SESV 101 straipsnio kylančius reikalavimus, taikomus nustatant ieškinių dėl žalos, patirtos dėl konkurencijos teisės pažeidimų, kurie prasidėjo prieš įsigaliojant Direktyvai 2014/104, atlyginimo nacionalinių senaties terminų skaičiavimo pradžią. Antra, jis nagrinėjo Direktyvos 2014/104 10 straipsnyje numatyto senaties termino skaičiavimo pradžią.

2015 m. *Comisión Nacional de los Mercados y la Competencia* (Nacionalinė rinkų ir konkurencijos komisija, Ispanija; toliau – CNMC) priėmė sprendimą, kuriuo konstatuota, kad kelios įmonės, taip pat *Nissan SA*, padarė SESV 101 straipsnio ir Ispanijos konkurencijos teisės taisyklių pažeidimą. 2015 m. liepos 28 d. CNMC interneto svetainėje apie tą sprendimą buvo paskelbtas pranešimas spaudai. 2015 m. rugsėjo 15 d. toje interneto svetainėje tas sprendimas buvo paskelbtas visas.

Įtariamo pažeidimo vykdytojai, įskaitant *Nissan*, pareiškė kelis ieškinius dėl CNMC sprendimo panaikinimo, tačiau, kiek tai susiję su *Nissan*, 2021 m. *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas, Ispanija) paliko jį galioti.

2023 m. kovo mėn. *Juzgado de lo Mercantil no 1 Zaragoza* (Saragosos komercinis teismas Nr. 1, Ispanija) CP pareiškė ieškinį dėl žalos atlyginimo, kuriuo reikalavo priteisti iš *Nissan* atlyginti neva jo patirtą žalą įsigyjant transporto priemonę, kurios kainai įtakos padarė CNMC konstatuotas pažeidimas.

Atsiliepime į ieškinį *Nissan* rėmėsi suėjusiu ieškinio dėl žalos atlyginimo senaties terminu.

Dėl šio aspekto Saragosos komercinis teismas paaikškino, kad pagal nacionalinę teisę ieškiniams dėl žalos atlyginimo už konkurencijos taisyklių pažeidimus taikomi senaties terminai negali būti pradedami skaičiuoti, kol aptariamas pažeidimas nenutrauktas ir kol žalos patyręs asmuo nesužinojo ar negalėjo pagrįstai būti susipažinęs su informacija, reikalinga ieškiniui dėl žalos atlyginimo pareikšti.

Tais atvejais, kai tas pažeidimas konstatuotas CNMC sprendimu, to teismo nuomone galima teigti, kad žalą patyrusioms šalims ta informacija tapo žinoma tuo momentu, kai CNMC sprendimas buvo paskelbtas jos interneto svetainėje, neatsižvelgiant į tai, ar tas sprendimas tapo galutinis. Remiantis tokiu aiškinimu, šioje byloje CP pareikšto ieškinio dėl žalos atlyginimo senaties terminas yra suėjęs.

Saragosos komercinis teismas vis dėlto pažymėjo, kad taip pat egzistuoja nacionalinės jurisprudencijos kryptis, kurioje nustatyta, kad ieškiniams dėl žalos atlyginimo už CNMC sprendimu, dėl kurio pareikštas ieškinys dėl panaikinimo, konstatuotus pažeidimus taikomas senaties terminas pradedamas skaičiuoti tik nuo to momento, kai tas sprendimas tampa galutinis, atlikus jo teisminę kontrolę.

Tokiomis aplinkybėmis Saragosos komercinis teismas pateikė tris prejudicinius klausimus, kuriais siekė iš esmės išsiaiškinti, ar SESV 101 straipsnis, aiškinamas atsižvelgiant į veiksmingumo principą, ir, jei reikia, Direktyvos 2014/104⁴³ 10 straipsnio 2 dalis prieštarauja kompetentingų nacionalinių teismų aiškinamiems nacionalinės teisės aktams, kuriais remiantis, nustatant momentą, nuo kurio pradedamas skaičiuoti senaties terminas, taikomas ieškiniams dėl žalos, padarytos dėl konkurencijos taisyklių pažeidimo, atlyginimo, pareikštiems nacionalinei konkurencijos institucijai priėmus sprendimą, kuriuo konstatuojamas tų taisyklių pažeidimas, galima teigti, kad asmuo, manantis, jog patyrė žalą, su informacija, reikalinga ieškiniui dėl žalos atlyginimo pareikšti, susipažino prieš tai, kai konkurencijos institucijos sprendimas tapo galutinis.

⁴³ 2014 m. lapkričio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/104/ES dėl tam tikrų taisyklių, kuriomis reglamentuojami pagal nacionalinę teisę nagrinėjami ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl valstybių narių ir Europos Sąjungos konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo, atlyginimo (OL L 349, 2014, p. 1).

Teisingumo Teismo vertinimas

Pirma, Teisingumo Teismas patikrino, ar pagrindinėje byloje Direktyvos 2014/104 10 straipsnis turi būti taikomas laiko atžvilgiu. To straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad ieškiniams dėl žalos atlyginimo už konkurencijos teisės pažeidimus taikomi senaties terminai nepradedami skaičiuoti, kol tas pažeidimas nenutrauktas ir kol ieškovas nesužinojo ar negalėjo būti pagrįstai laikomas susipažinusi su informacija, reikalinga ieškiniui dėl žalos atlyginimo pareikšti.

Kad patikrintų, ar ta nuostata taikoma pagrindinėje byloje, Teisingumo Teismas išnagrinėjo, ar Direktyvos 2014/104 perkėlimo termino pasibaigimo dieną, t. y. 2016 m. gruodžio 27 d., CP pareikštam ieškiniui dėl žalos atlyginimo taikomas nacionalinis senaties terminas buvo pasibaigęs.

Dėl šio aspekto Teisingumo Teismas pažymėjo, kad net prieš pasibaigiant Direktyvos 2014/104 perkėlimo į nacionalinę teisę terminui nacionalinės teisės nuostatos, kuriomis nustatoma ieškiniams dėl žalos už konkurencijos teisės pažeidimus taikomo senaties termino skaičiavimo pradžios data, jo sustabdymo ar nutraukimo trukmė ir tvarka, turėjo būti pritaikytos prie konkurencijos teisės ypatybių ir šios teisės normų įgyvendinimo tikslų atsižvelgiant į atitinkamus asmenis, kad nebūtų visiškai panaikintas SESV 101 ir 102 straipsnių veiksmingumas.

Be to, Teisingumo Teismas priminė, kad jeigu ne kiekvienas asmuo galėtų reikalauti atlyginti žalą, kurią galėjo patirti dėl konkurencijos teisės pažeidimo, iškiltų pavojus SESV 101 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto draudimo veiksmingumui. Taigi, kiekvienas asmuo turi teisę reikalauti atlyginti patirtą žalą, jei tarp tos žalos ir pagal SESV 101 straipsnį draudžiamo kartelio ar veiksmų yra priežastinis ryšys.

Jurisprudencijoje nustatyta, kad naudojimasis teise reikalauti atlyginti žalą taptų praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas, jeigu senaties terminai būtų pradedami skaičiuoti dar nepasibaigus pažeidimui ir žalą patyrusiam asmeniui dar nesužinojus ar pagrįstai dar negalint jo laikyti sužinojusi informaciją, būtiną ieškiniui dėl žalos atlyginimo pareikšti; prie tokios informacijos priskiriamas konkurencijos teisės pažeidimo buvimas, žalos buvimas, priežastinis ryšys tarp žalos ir pažeidimo, taip pat pažeidimą padariusio asmens tapatybė.

Tokiomis aplinkybėmis remiantis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo paaiškinimais CNMC sprendimas, kuriuo konstatuojamas konkurencijos taisyklių pažeidimas ir kurio galiojimas užginčytas teismine tvarka, nėra privalomas teismui, nagrinėjančiam ieškinį dėl žalos atlyginimo, pareikštą priėmus tą sprendimą. Taigi dėl aptariamo pažeidimo žalą patyręs asmuo negalėtų veiksmingai remtis tuo sprendimu ieškiniui dėl žalos atlyginimo pagrįsti. Kadangi konstatavimas, jog buvo padarytas aptariamas pažeidimas, ieškinį dėl žalos atlyginimo nagrinėjančiam teismui tampa privalomas tik tada, kai tas sprendimas tampa galutinis, žalą patyręs asmuo gali būti pagrįstai laikomas susipažinusi su ieškiniui pareikšti būtina informacija tik jeigu CNMC sprendimas tapo galutinis atlikus jo teisminę kontrolę. Todėl žalą patyrusio asmens

ieškiniui dėl žalos atlyginimo taikomas senaties terminas negali būti pradėtas skaičiuoti tol, kol tas sprendimas netapo galutinis.

Tai pažymėjęs Teisingumo Teismas nurodė, be kita ko, jog sąlyga dėl informacijos, reikalingos ieškiniui dėl žalos atlyginimo pareikšti nacionalinės konkurencijos institucijai priėmus sprendimą, žinojimo reikalauja ne tik to, kad tas sprendimas taptų galutinis, bet ir to, kad galutiniame sprendime pateikta informacija būtų tinkamai paviėšinta. Šiuo tikslu teismo sprendimas, kuriuo galutinai patvirtinamas nacionalinės konkurencijos institucijos sprendimas, turi būti paskelbtas viešai, plačioji visuomenė turi galėti laisvai su juo susipažinti ir jame turi būti aiškiai nurodyta jo paskelbimo data.

Atsižvelgdamas į tai, kas pasakyta, Teisingumo Teismas priminė, kad pagrindinėje byloje ieškinį dėl žalos atlyginimo CP pareiškė 2023 m. kovo mėn., po to, kai CNMC priėmė sprendimą, kuris, kiek tai susiję su *Nissan*, tapo galutinis *Tribunal Supremo* priėmus sprendimą. Kadangi to teismo sprendimas buvo priimtas tik 2021 m., galima pagrįstai teigti, kad Direktyvos 2014/104 perkėlimo į nacionalinę teisę termino pabaigos dieną, t. y. 2016 m. gruodžio 27 d., CP pareikštam ieškiniui dėl žalos atlyginimo taikytinas senaties terminas buvo ne kad nepasibaigęs, bet net neprasidėjęs.

Antra, Teisingumo Teismas nusprendė, kad Direktyvos 2014/104 10 straipsnio 2 dalies turinys iš esmės atspindi jo jurisprudenciją dėl SESV 101 ir 102 straipsnių, taip pat proporcingumo principo, kiek tai susiję su momentu, nuo kurio pradedamas skaičiuoti senaties terminas, nustatymu.

Taigi, Teisingumo Teismas konstatavo, kad jo argumentai dėl ieškinių dėl konkurencijos taisyklių pažeidimais padarytos žalos atlyginimo senaties termino skaičiavimo pradžios iki Direktyvos 2014/104 įsigaliojimo taip pat taikomi aiškinant tos direktyvos 10 straipsnio 2 dalį.

Tokiomis aplinkybėmis į pateiktus klausimus Teisingumo Teismas atsakė, kad SESV 101 straipsnis, siejamas su veiksmingumo principu, ir Direktyvos 2014/104 10 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinami taip, kad jie prieštarauja kompetentingų nacionalinių teismų aiškinamiems nacionalinės teisės aktams, pagal kuriuos, nustatant momentą, nuo kurio pradedamas skaičiuoti senaties terminas, taikomas ieškiniams dėl žalos, padarytos dėl konkurencijos taisyklių pažeidimo, atlyginimo, pareikštiems nacionalinei konkurencijos institucijai priėmus sprendimą, kuriuo konstatuojamas tų taisyklių pažeidimas, galima teigti, kad asmuo, manantis, jog patyrė žalą, su informacija, reikalinga ieškiniui dėl žalos atlyginimo pareikšti, susipažino prieš tai, kai konkurencijos institucijos sprendimas tapo galutinis.

VI. Teisės į žalos atlyginimą įgyvendinimo nacionaliniuose teismuose tvarka – Lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų laikymasis

2025 m. sausio 28 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas „ASG 2“ (C-253/23, [EU:C:2025:40](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Konkurencija – SESV 101 straipsnis – Direktyva 2014/104/ES – Ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl konkurencijos teisės pažeidimų, atlyginimo – 2 straipsnio 4 punktas – Sąvoka „ieškinys dėl žalos atlyginimo“ – 3 straipsnio 1 dalis – Teisė į visos patirtos žalos atlyginimą – Reikalavimų atlyginti žalą perleidimas teisinių paslaugų teikėjui – Nacionalinė teisė, pagal kurią tokių paslaugų teikėjui nesuteikiama teisė pareikšti ieškinį dėl sujungtų reikalavimų atlyginti žalą išieškojimo – 4 straipsnis – Veiksmingumo principas – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnio pirma pastraipa – Teisė į veiksmingą teisminę gynybą“

Dėl to, kokia tvarka turi būti reiškiami ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl konkurencijos teisės pažeidimų, atlyginimo, Teisingumo Teismas priminė: jeigu ši tvarka neregamentuojama Direktyva 2014/104, valstybės narės turi jas nustatyti laikydamosi lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų.

2009 m. Vokietijos konkurencijos tarnyba priėmė sprendimą dėl įsipareigojimų, taikomų, be kita ko, *Land Nordrhein-Westfalen*; tas sprendimas priimtas dėl kainų kartelio apvaliosios medienos sektoriuje.

Keliolika Vokietijoje, Belgijoje ir Liuksemburge įsisteigusių lentpjūvių, manančių, kad patyrė žalą dėl aptariamo kartelio, perleido teises į žalos atlyginimą teisinių paslaugų teikėjui, kuris savo vardu, tačiau jų sąskaita kreipėsi į *Landgericht Dortmund* (Dortmundo apygardos teismas, Vokietija) su grupės ieškiniu dėl žalos atlyginimo. Vis dėlto, remiantis jurisprudencijoje pateiktu taikytinų Vokietijos teisės aktų išaiškinimu, toks grupės ieškinys negali būti pareikštas dėl galimo konkurencijos teisės pažeidimo padarytos žalos atlyginimo srityje.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas vis dėlto laikėsi nuomonės, kad grupės ieškinys dėl išieškojimo yra vienintelė Vokietijos teisėje numatyta teisių gynimo priemonė, kuri leistų užtikrinti veiksmingą teisės į žalos atlyginimą kartelių bylose įgyvendinimą.

Tokiomis aplinkybėmis jis pateikė tris prejudicinius klausimus, kuriais iš esmės siekia išsiaiškinti, ar nacionalinėje teisėje gali būti nenumatyta galimybės su konkurencijos teise susijusiuose ginčiuose pareikšti grupės ieškinį dėl išieškojimo, jeigu dėl lygiavertės teisių gynimo priemonės nebuvimo taptų praktiškai neįmanoma arba pernelyg sudėtinga pareikšti ieškinį dėl žalos atlyginimo, ypač dėl nedidelės žalos, kurią patyrė daug nukentėjusių asmenų.

Teisingumo Teismo vertinimas

Teisingumo Teismas išnagrinėjo, ar pagal Europos Sąjungos teisę draudžiama nacionalinės teisės aktus aiškinti taip, kad dėl konkurencijos teisės pažeidimo galbūt nukentėję asmenys savo teisės į žalos atlyginimą negalėtų perleisti teisinių paslaugų teikėjui, kad jis tas teises sujungtų ir pareikštų „savarankišką“ ieškinį dėl žalos atlyginimo, t. y. ieškinį dėl žalos atlyginimo, nesant galutinio ir privalomo konkurencijos institucijos sprendimo dėl faktinių aplinkybių nustatymo, kuriame konstatuojamas toks pažeidimas (vadinamasis *stand-alone* ieškinys).

Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Direktyvoje 2014/104 valstybėms narėms nenustatyta jokios pareigos sukurti pagrindinėje byloje aptariamo grupės ieškinio dėl išieškojimo mechanizmą ir nereglamentuojamos nukentėjusio asmens teisės į žalos, patirtos dėl konkurencijos teisės pažeidimo, atlyginimą perleidimo, kad būtų pareikštas toks grupės ieškinys, galiojimo sąlygos. Dėl tos priežasties tiek tokiam mechanizmui sukurti, tiek teisių perleidimo galiojimo sąlygoms taikoma naudojimosi šia teise į žalos atlyginimą įgyvendinimo tvarka, kurios nereglamentuoja Direktyva 2014/104 ir kuri nustatoma pagal kiekvienos valstybės narės vidaus teisės sistemą, taip pat laikantis lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų.

Nagrinėjamu atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kilo abejonų, ar jurisprudencijoje pateiktas nacionalinės teisės išaiškinimas, kad asmenims, kurie esą nukentėjo dėl konkurencijos teisės pažeidimo, neleidžiama pareikšti grupės ieškinio dėl išieškojimo, yra suderinamas su veiksmingumo principu ir teise į veiksmingą teisminę apsaugą.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas konstatavo, jog Vokietijos teisės aiškinimas, kad dėl žalos, patirtos dėl konkurencijos teisės pažeidimo, negalima pareikšti grupės ieškinio dėl išieškojimo, prieštarauja Sąjungos teisei tik tuo atveju, jeigu prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas nuspręstų, kad, viena vertus, kiti nacionalinėje teisėje numatyti kolektyviniai mechanizmai neužtikrintų nukentėjusių asmenų teisės į žalos atlyginimą veiksmingo įgyvendinimo ir, kita vertus, dėl nacionalinėje teisėje nustatytų individualaus ieškinio pareiškimo sąlygų yra neįmanoma ar pernelyg sudėtinga įgyvendinti šią teisę į žalos atlyginimą, ir taip pažeidžiama jų teisė į veiksmingą teisminę gynybą.

Teisingumo Teismas vis dėlto pažymėjo, kad tik dėl individualių ieškinų dėl žalos atlyginimo patiriamų proceso išlaidų negalima daryti išvados, kad pasinaudoti teise į žalos atlyginimą reiškiant tokį ieškinį taptų praktiškai neįmanoma ar pernelyg sudėtinga. Kad galėtų padaryti tokią išvadą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas turėtų nurodyti konkrečius nacionalinės teisės aspektus, kliudančius pareikšti tokius individualius ieškinis.

Teisingumo Teismas pridūrė, kad jei tas teismas konstatuotų, jog pagrindinėje byloje grupės ieškinys dėl išieškojimo yra vienintelė procesinė teisių gynimo priemonė, leidžianti suinteresuotosioms lentpjūvėms veiksmingai apginti teisę į žalos atlyginimą,

toks konstatavimas neturėtų poveikio nacionalinių nuostatų, kuriomis reglamentuojama teisinių paslaugų teikėjų veikla, kad, be kita ko, būtų užtikrinta tokių paslaugų kokybė ir tų paslaugų teikėjų atlygio objektyvumas bei proporcingumas ir užkirstas kelias interesų konfliktams bei piktnaudžiavimui procesu, taikymui.

Galiausiai dėl galimo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo konstatavimo, kad aptariamos nacionalinės teisės nuostatos prieštarauja teisei į veiksmingą teisminę gynybą, sukeliama pasekmių reikia pažymėti, kad tas teismas, atsižvelgęs į nacionalinės teisės visumą ir pritaikęs toje teisėje pripažįstamus aiškinimo metodus, iš pradžių turės nustatyti, ar gali reikšmingas nuostatas aiškinti laikydamasis Sąjungos teisės reikalavimų, tačiau tų nuostatų neaiškindamas *contra legem*. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turėtų jų netaikyti tik tuo atveju, jei neįmanoma pateikti jokio Sąjungos teisei neprieštaraujančio išaiškinimo.

EUROPOS SAJUNGOS
TEISINGUMO TEISMAS

Tyrimų ir dokumentacijos direktoratas

2024 m. kovo mėn.